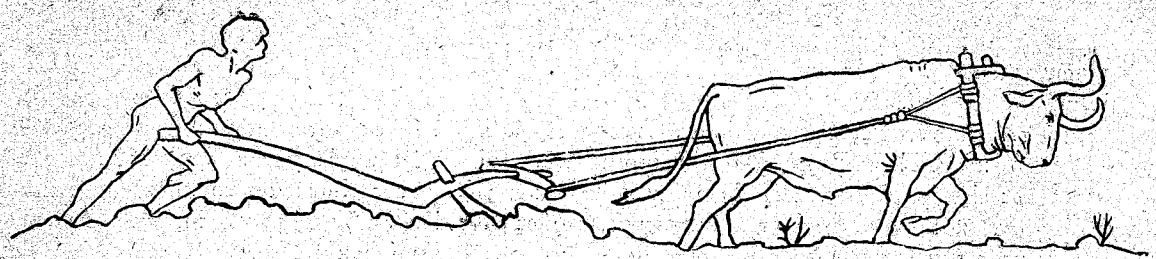

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ — ΥΠΟ Γ. Ν. ΡΟΪΔΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΣΛΟΥΜΒΕΡΖΕ

Α'

Ο λίγοι ἐκ τῶν βυζαντινολόγων συνεδέθησαν μὲ τὰς κοισιμωτάτας ἀλλὰ καὶ περικλεεστάτας στιγμᾶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔμνους στενότερον ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Γάλλον ἀκαδημαϊκὸν κ. Γουσταῦον Σλούμβερζέ. Η μεγάλη Βυζαντινὴ Ἐποποία τοῦ εἶναι μνημεῖον ἔμψυχον, δυνάμεινα νὰ εἰπωμεν, εἶναι σκηνὴ θεάτρου μεγαλοπρεπῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περνοῦν δολοζῶντανοι αἱ εἰκόνεις τῶν μεγάλων μας αὐτοκρατόρων καὶ μαχητῶν τῆς πτίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ἐπάνω εἰς τὴν ἀποίαν πνέει αὐτῇ ἡ ἵδια ψυχὴ τῶν ἀλλοκότων, τῶν μυστικοπαθῶν, ἀλλὰ καὶ σιδηρῶν στρατιωτῶν καὶ βιθυνονιστάτων πολιτικῶν τοῦ Βυζαντίου.

Ἐν τῇ Ἐποποίᾳ μᾶς διηγεῖται ὁ γλαφύδος ἴστορικὸς τὴν μεγάλην ἐποχὴν τοῦ ἡ αἰώνος, μᾶς ζωγραφίζει, καλύτερα ὅταν εἴπω, μᾶς ζωντανεύει τοὺς πλέον δοξασμένους χρόνους τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλαδος, εἰς τοὺς ὄποιους ὀφείλομεν σήμερον τὴν ὑπαρξίην τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς· διότι ὅταν ἔξηφαν ήτοι αὐτῇ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐὰν οἱ Νικηφόροι καὶ οἱ Τσιμισκῆδες καὶ Βουλγαροκτόνοι δὲν συνέτριψον ὅπο τὰς σιδηρᾶς πυγμάς των τοὺς Ἀραβίας καὶ τοὺς Ῥώσους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Οσα συμβαίνουν σήμερον εἰς τὴν Μακεδονίαν μαρτυροῦνται ὄποιαν εὐγνωμοσύνην ἔθνικὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν ἄνδρα, ὁ ὄποιος μᾶς ἔκαμε γνωστοὺς τοὺς λυσσώδεις ἀγῶνας τῶν πατέρων μας κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ καθ' ἡμέραν περισσότερον ὅταν αἰσθάνωνται, δοσοὶ μελετοῦν τὴν πάτριον ἴστορίαν, τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου, τὸ ὄποιον ἐπετέλεσεν ὁ ἐπιφανῆς ἀκαδημαϊκὸς κ. Σλούμ-

βερζέ. Τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ ὄποιος τὸν βίον τοῦ ὅλου ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Βυζαντιον καὶ ἦγάπησεν αὐτὸ μὲ πάθος καὶ ἐνθουσιασμόν, ὁ ὄποιος ἀνεδημιούργησε τὸν ἐπαγωγὸν βίον του, καὶ ὁ ὄποιος συνέδεσεν ἀναποστάτως τὸν ὄνομά του μὲ τὰς μεγαλυτέρας δόξας τῆς πατρίδος μας,— εἶναι δίκαιον νὰ κάμωμεν γνωστότερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων», τώρα μάλιστα, ὅτε μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ τελευταίου τόμου τῆς Βυζαντινῆς Ἐποποίας τοῦ ἔφερεν εἰς πέρας τὸ μέγα καὶ δοξασμένον ἔργον, εἰς τὸ ὄποιον μὲ ἀτελευτήτους πνευματικὰς ἀπολαύσεις, ὡς λέγει, ἀφιέρωσε τὸ μεγαλυτερού μέρος καὶ τὰ καλύτερα ἐτῇ τοῦ βίου του.

Ο Λέων Γουσταῦος Σλούμβερζέ (Léon-Gustave Schumberger) ἐγεννήθη τὸ 1844 εἰς τὴν Νότιον Ἀλσατίαν, ἐσπούδασε δὲ κατ' ἀρχὰς Ἰατρικὴν ἐν Παρισίοις καὶ, πρᾶγμα παράδοξον διὰ τὸν μέλλοντα σοφὸν ἴστορικόν, διεκρίθη τὰ μάλιστα κατὰ τὸ βραχὺ αὐτοῦ ἴστορικὸν στάδιον, ὅπως καὶ ἄλλοι διακεκριμένοι Βυζαντινολόγοι, ὁ Mordtmann καὶ οἱ ἡμέτεροι Νερούσσος καὶ Πασπάτης.

Ἐτρεφεν δύως ἐν ἑαυτῷ ἔμφυτὸν τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὰς μελέτας τῶν περασμένων χρόνων ἀπὸ τῆς ἡλικίας πέντε ἑτῶν ἐτέροπετο νὰ συλλέγῃ ἀρχαῖα νομίσματα. Μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον διέμεινε δύο χειμῶνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐνασχολούμενος εἰς τὴν νομισματικὴν καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, κατόπιν δὲ ἔκαμε συχνὰ ταξίδια εἰς τὴν Ιταλίαν, Αἴγυπτον, Ἐλλάδα, Ρωσίαν καὶ Ανατολήν, διέμεινε δὲ ἐν τῷ μεταξὺ πολλάκις

καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου συνέλεξεν ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν πολυαριθμῶν ἔργασιῶν του περὶ τὴν ίστορίαν, τὴν νομισματικήν, τὴν σιγιλλογοραφίαν τῆς φραγκικῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπεδόθη δὲ ὁ κ. Γ. Σλουμβερζέ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 εἰδικῶς εἰς τὴν Βυζαντιακὴν ίστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν, καὶ κατέστησε τὰς ἐλκυστικὰς ταύτας μελέτας τὴν προσφιλεστάτην ἐνασχόλησιν τοῦ βίου του. Κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος ἔξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων, μετά τινα δ' ἔτη προήδρευσε μάλιστα τοῦ ἐνδόξου τούτου συνεδρίου σοφῶν.

Ἡ ἀκριβῆς ἀναγραφὴ τῶν ποικίλων καὶ πολυαριθμῶν αὐτοῦ ἔργασιῶν δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς παρούσης μου διατριβῆς, ἡ δούια σκοπεύειν ἓντεικονίσῃ τὸν ἐπιφανῆ διδάσκαλον κατὰ τὸν ἐνδόμυχον οὕτως εἴπειν ἐπιστημονικὸν του βίου καὶ νὰ κάμῃ γνωστὸν καὶ προσφιλὴ τὸν ἐνθουσιώδη μελετητὴν καὶ μεγαλόστομον κήρυκα τῆς δόξης τῶν πατέρων μας εἰς δοσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας ἑλληνικὰς καρδίας¹.

Μακρότατος εἶναι καὶ πολυμερέστατος ὁ κατάλογος τῶν νομισματικῶν καὶ σιγιλλογοραφικῶν πραγματειῶν του, τὰς δούιας ἥρχισε νὰ δημοσιεύῃ ἀπὸ τοῦ 1873, ἀδιακόπως ἔως σήμερον χωρὶς ἀνάπτυλαν καὶ μετὰ νέας πάντοτε προσθυμίας καὶ ἀγάπης. Ἐδημοσιεύθησαν δ' αὗται καὶ εἰς Ἰδιαιτέρα βιβλία καὶ εἰς παντὸς εἰδῶν ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ τῶν Παρισίων, εἰς τὴν *Νομισματικὴν Ἐπιθεώρησιν* (*Revue Numismatique*), τῆς δούιας ὁ κ. Σλουμβερζέ εἶναι διευθυντής μὲ τὸν διατήμους νομισματολόγους κ. κ. Barthélémy καὶ Babéon, εἰς διαφόρους ἄλλας *Ἐπιθεωρήσεις*, δὲν εἰς τὴν Ιπορικήν, *Ἀρχαιολογικὴν*, τῶν Ἐλληνικῶν Σπουδῶν, τῶν Δύο Κόσμων, εἰς διάφορα γαλλικὰ καὶ ἔνα Δελτία καὶ *Ἀνάλεκτα*, εἰς τὴν βυζαντινὴν *Ἐφημερίδα* τοῦ Κρονικοῦ, καὶ εἰς διαφόρους ἐκδόσεις τῆς Ἀκαδημίας.

Δὲν θὰ ἔκταυδω ἔνταῦθα Ἰδιαιτέρως εἰς τὰς νομισματικὰς ταύτας ἔργασίας. Θὰ εἴπω ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν πόσον μεγάλην σπουδαιότητα ἔχουν αἱ μεμονωμέναι αὗται ἔργασίαι πρὸς γνῶσιν τοῦ βυζαντιακοῦ βίου καὶ πόσον θὰ κρητιμεύσουν εἰς τὸν μέλλοντα ίστορικόν, δ

¹ Λεπτομερῆ κατάλογον δὲν τὸν διατριβῶν καὶ βιβλίων αὐτοῦ κατὰ ἔτη ἐκδόσεως μέχρι καὶ τοῦ 1900 βλ. παρὰ F. Mazerolle, L.—G. Schlumberger, Membre de l' Institut. Biographie et bibliographie numismatique et archéologique, Chalon-sur-Saône, 1901.

διποῖς θὰ οἰκοδομήσῃ τὸ μνημεῖον μᾶς μεγάλης καὶ πλήρους βυζαντινῆς ίστορίας.

Ὑποκείμενα τῶν ἔργασιῶν τούτων εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν νομίσματα, σφραγίδες καὶ βοῦλαι τῶν ἱεροπολεμικῶν ταγμάτων τῶν Φράγκων ἡγεμόνων, οἱ δούιοι κατέλαβον ἑλληνικὰς ἡ ἀνατολικὰς χώρας. τῆς Κωνσταντινούπολεως, τῆς κυρίως Ἐλλάδος, τῶν νήσων αὐτῆς, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης ἀφ' ἑτέρου δὲ παντοειδῆ βυζαντινὰ κομφοτεχνήματα, δὲν ποιότυχα καὶ πυξίδες ἔξι ἑλέφαντος, μάλιστα δὲ νομίσματα καὶ σιγίλλια, — μολυβδόβουλλα, παντοειδεῖς σφραγίδες καὶ δακτύλιοι, — βασιλέων, πολιτικῶν ἀνδρῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους· ἀκόμη δὲ καὶ ἔνων ἀρχόντων, ὑπηρετούντων ἐν ταῖς βυζαντιακαῖς στρατιαις ἡ καὶ ἡγεμόνων ὑποτελῶν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὕτω μᾶς ἀποκαλύπτει ἄλλοτε μὲν χρυσοῦν νόμισμα ἡ σφραγίδα Βουλγάρου τινὸς ἀρχηγοῦ, ἡ καὶ ἡγεμόνος τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας, ἄλλοτε δὲ τὰς σφραγίδας Νορμαννῶν ἀρχηγῶν εἰς τὰς βυζαντιακὰς στρατιάς, καὶ ἀργυρόβουλλα τῶν ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν Μαγλαβιτῶν ἐν Βυζαντίῳ, εὐγενῶν σωματοφυλάκων, οἱ δούιοι εφόρουν ἀπαστράπτοντα ἐνδύματα καὶ ἥσαν ὀπλισμένοι μὲ «δομφαίας βαρυσιδήρους».

Πολλαὶ ἴδιως εἶναι αἱ πραγματεῖαι του περὶ τῶν σφραγίδων καὶ τῶν νομισμάτων τῶν Φράγκων ἡγεμόνων, οἱ δούιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἡ ἀνατολικὰς χώρας μετὰ τὰς σταυροφορικὰς ἐκστρατείας. Μᾶς ἐγγέρισεν ὅχι μόνον τὰς σφραγίδας τῶν Φράγκων αὐτοκρατόρων¹, ἀλλὰ καὶ τὰς σφραγίδας τῶν βαρώνων καὶ τῶν φεουδαρχῶν καὶ τοῦ κλήρου τῆς λατινικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινούπολεως². Ἐπὶ τῶν μικρῶν τούτων ἀλλ' ἀψειδῶν μνημείων διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πολυποίκιλοι θυρεοί φέροντες τὰ οἰκόσημα τῶν φραγκικῶν δυναστεῶν τῆς Ἐλλάδος, ἀλλοτε μὲν σταυροί, κυρτούμενοι κατὰ τὸ ἄκρα, οἱ λεγόμενοι σταυροὶ τοῦ πριγκιπάτου τῆς Ἀχαΐας, ἄλλοτε δὲ διασταυρούμενοι πλαγίως διὰ μικρὰς κεραίας, ἡ πύργος ἀλλόκοτος, ἐπὶ τοῦ δοπίου εἶναι τεθειμένος μικρὸς σταυρός, «παχυλὴ παράστασις τοῦ πολυτιμοτάτου φρουρίου τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀχαΐας» ἦτοι τῆς Κορίνθου θυρεοὶ μετὰ λεόντων συνήθως, ἡ καὶ παρ-

¹ *Sceaux et bulles des empereurs latins de Constantinople*, Caen 1898.

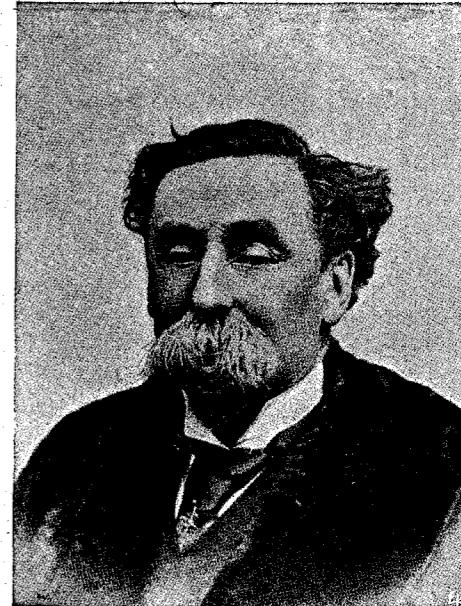
² *Sceaux des féudataires et du clergé de l'empire latin de Constantinople*, Caen 1898.

δάλεων ἡ ἐναλλασσόντων κατὰ τὸ χρῶμα τετραγωνιδίων καὶ παντοειδῶν κοσμητάτων. Ἐνίστε δ' εὑρίσκομεν ἐπὶ τῶν σφραγίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης νὰ εἰκονίζωνται πριγκίπισσαι δύος αἱ Βιλλαρδουνῖαι, δρυθιαι, κατὰ ἐνώπιον, φέρουσαι στέμμα καὶ ἐνδεδυμέναι μεγάλον ποδήρη μανδύαν, κρατοῦσαι δὲ διὰ τῆς χειρὸς ἀνθροῖς ἡ καρδίαν.

Συγχαὶ εἶναι ἐπὶ τῶν σφραγίδων παραστάσεις σιδηροφράκτων πιπέων, μὲ τὴν ἀσπίδα φέρουσαν ἐν ύψει τὰ οἰκόσημα τοῦ εἰκονιζομένου ἡγεμόνος, μὲ τὴν βαροῖαν ἵπποτικὴν σπάθην. Τὸ κράνος ἐνὸς ἐκ τῶν Φράγκων τούτων ἐπιπέων, τοῦ Φλωρεντίου τοῦ Ἀναγανοῦ, καὶ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου τοῦ κοσμοῦσιν ἀετοὶ μὲ ἀπλωμένας τὰς πτέρυγας. Ἡ δὲ παράστασις αὐτῇ τῆς μικρᾶς σφραγίδος μᾶς ἐνθυμίζει, διτὶ τὸ ἔμβλημα τοῦ Ἰμπερίου, τοῦ ἡρωὸς τοῦ χαριεστάτου μεσαιωνικοῦ ἡμῶν ἐπυλλίου, «τὸ σημάδι, τὸ φέροντον τὸ ἀρματά του», ἥταν ἔνας πλουμιστὸς κόρακας στὴν περικεφαλαίαν του «καὶ στοῦ πουλιοῦ τὴν κεφαλὴν στὴν κορυφὴν ἀπάνου — εἰχεν πτερὸν τοῦ παγονιοῦ βαμμένον κιτρινόχροον»¹.

Καὶ ἀλλιθῶς τὴν πανοπλίαν τῶν Φράγκων ἐπιποτῶν, δούιαν βλέπομεν εἰς τὰς βούλας ταύτας, τὴν εὐρίσκομεν περιγραφομένην διοιστάτην εἰς τὰ ὀραῖα μεσαιωνικά μᾶς ἐπύλλια, τὰ δοποῖα ἐγενήθησαν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐπιποτικοῦ πνεύματος τῆς Δύσεως, ἀλλὰ προσέλαβον καρακτῆρα ἑλληνικὸν καὶ μᾶς παρέχουν πιστὴν τῆς παραδόξου ἐκείνης καὶ δομανικῆς ἑλληνοφραγκικῆς κοινωνίας. Ὁ παραλληλισμὸς σύντος ἀποδεικνύει τὴν σημασίαν, τὴν δοποῖαν ἔχουν διὰ τὴν ίστορίαν τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' ἀληθινὰ μνημεῖα, τὰ δούια ἐμελέτησεν καὶ κατέστησε γνωστὰ εἰς τὴν ἐπιστήμην διάσημος βυζαντινολόγος. «Αἱ Ἀθῆναι, ἡ πόλις τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Περικλέους, καὶ ἡ Κλαρέντσα, ἡ ἀσημός πολίχη τῆς Ἡλίδος, ἔγιναν ἔδραι τῶν οἴκων τῆς Βουργουνδίας καὶ Καμπανίας τῶν Δὲ Λαρῶν καὶ Βιλλαρδουνῶν· ἐπὶ μακρὸν δ' αἱ πόλεις αὗται ἡμιλλῶντο μὲ τὰς λαμπρότατας ἵπποτικὰς ἀνδράς τῆς Δύσεως, καὶ οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν περιεστοιχίζοντο ἀπὸ ὑπερηφάνους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἵπποτας, χρυσοῦς ἔχοντας τοὺς πτερυνιστῆρας καὶ διαξιφιζομένους ἄλλοτε μὲν πρὸς τοὺς βυζαντινούς, ἄλλοτε δὲ πρὸς τοὺς ιδίους σκληροτραχήλους ὑποτελεῖς ἡ πρὸς τὰς ἀνυποτάκτους αὐτόχθονας φυλὰς τῶν ὁρέων

¹ Sp. Lambros, *Collection des romans Grecs*. στ. 374 κεξ. τῆς «διηγήσεως τοῦ θαυμαστοῦ Ἰμπερίου».

Γουσταῦος Σλουμβεζέ.

τῆς Ἀρκαδίας ἡ τῆς Μάνης». Σπουδαιότατον δ' ἦτο τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Κλαρέντσας, τῆς παλαιᾶς πρωτευούσης τῶν Φράγκων ἡγεμόνων τοῦ Μορέως, ἡ δούια ὑπῆρξεν ἀνθρηὸς πόλις καὶ εὐδαίμων, καὶ τῆς δούιας ἡ ἀνάμνησις σώζεται εἰς τὸν τίτλον τῶν Ἀγγλων δουκῶν τῆς Κλαρέντσας.

Ἐφεροαν δύμας οἱ Φράγκοι νομίσματα καὶ ἀπὸ τὰς χώρας των εἶναι δὲ παράδοξον ἀλλιθῶς νὰ εὑρίσκωμεν εἰς τὰς ὄχηδας τοῦ Ἰορδάνου, ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς Ἐδέσσης ἡ τῆς Ιερουσαλήμ «εὐτελές τι δηγάριον, κοινόν τινα ὅβολόν, κοπέντα εἰς καμμίαν ἀσημον αὐθεντίαν τῶν ὄχθων τοῦ Λείγηρος ἡ τῶν πεδιάδων τῆς Βρετανῆς ἡ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Πυρηναίων. Ὁποίαν ίστορίαν, ἀναφωνεῖ δὲ πημέτερος ἀκαδημαϊκός, παθητικήν, ἀλλόκοτον, σχεδὸν πάντοτε τραγικήν, θὰ ἡμποροῦσαν νά μας διηγηθοῦν τὰ μικρὰ καὶ ἀσημα, τὰ δούια ἡλθαν ἀπὸ τὸν ὄραιον καὶ μακρούν τόπον τῆς Γαλλίας νὰ τελειώσουν τὴν εἵμαρμένην των ὑπὸ τὰ χαλάσματα κάνεντος πύργου τῆς Ἀγίας Γῆς, διὰ νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ πάλιν ὑστερα ἀπὸ λήμην δικτῶν αἰώνων καὶ νὰ πωληθοῦν ἀπὸ ἰθαγενεῖς παλαιοπώλας εἰς περιηγητὰς ἐκ Λονδίνου καὶ Νέας Υόρκης! Ὁποία μακρὰ καὶ πολυπαθής εἶναι ἡ ὄδυσσεια αὐτῇ τῶν μικρῶν τούτων κερματίων, τὰ δούια ἔφερεν εἰς τὸ βαλάντιον αὐτοῦ πτωχός τις καλόγηρος εἴτε τυ-

τυχοδιώκτης ἵπποτης! Καὶ δόποιων δραμάτων περιπαθῶν είναι ταῦτα πολλάκις μάρτυρες, δταν τὰ εὑρίσκωμεν συσσωρευμένα ὑποκάτω γηραιοῦ τινος ἔρειπίου, καὶ ἔχονται νὰ μᾶς διηγηθοῦν διὰ χιλιοστὴν φοράν κάνεν ἀπὸ τὰ συνηθισμένα συμβάντα τῆς τρικυμιώδους αὐτῆς ἐποχῆς, αἰφνιδίας προσβολῆς, ἀπελπιστικῆς ἀμύνης, βιαστικῆς φυγῆς, κρυψίματος θήσαυρῶν, τοὺς δόποιους ἥλπιζον ν' ἀναζητήσουν εἰς καλυτέρας ἡμέρας, καὶ τοὺς δόποιους ποτὲ δὲν θ' ἀναζητήσουν!

Εὗταχὴς δὲ ίστορικὸς ἔκεινος, δὲ δόποιος ἔχει τόσον ἐνθουσιώδη τὴν ψυχήν, ὥστε νὰ παθάνεται καὶ πραγματικῶς ν' ἀναδημιουργῇ κόσμους δλόκλήρους γεγονότων καὶ συμπερασμάτων ἀπὸ μικρὰ καὶ κακοφκειασμένα καὶ μισοχαλασμένα κομματάκια χαλκοῦ ἢ ἀργύρου. Καὶ εἴναι αὕτη μοναδικὴ ἀστὴ τοῦ ἡμετέρου ἐπιφανοῦς ίστορικοῦ, δτι ἀπὸ μίαν φράσιν κάνεντὸς καλογήρου ἀγραμμάτου, κακογραμμένην ἢ στρεβλωμένην καὶ αὐτήν, ἀπὸ κάνεν κομμάτι σφραγίδος ἢ ζωγραφίας ἀναπλάσει, ζωτανεύει δλόκληρον εἰκόνα τοῦ παρελθόντος, καὶ μᾶς τὴν παρουσιάζει μὲ τόσην δροσερότητα, μὲ τόσην ζωήν, ὥστε νομίζομεν ὅτι εὑρισκόμεθα αὐτόσωμοι εἰς τοὺς χρόνους, τῶν δόποιων ἀναγινώσκομεν τὴν ίστοριάν.

Τὴν ἀνωτέρῳ παρατεθεῖσαν ποιητικὴν περικοπὴν ἔλαβον ἀπὸ τὴν μονογραφίαν του «*Αἱ φραγκικαὶ ἡγεμονίαι τῆς Ἀνατολῆς*, κατὰ τὰς γεωτάτας ἀναπαλύψεις τῆς νομισματικῆς»¹, διὰ τῆς δόποιας μᾶς ζωγραφίζει δλοξώντανην μὲ δύναμιν ἀναπλαστικὴν καὶ μὲ ἀνθηρότητα περιγραφικὴν τοὺς πολυκυμάντους, τοὺς δομαντικοὺς ἔκεινους χρόνους, κατὰ τοὺς δόποιους κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν οἱ ἵπποι τῆς Δύσεως, κατὰ τοὺς δόποιους παρὰ τὰ εὐγραμματεῖαν τῶν ναῶν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἔκτισθησαν οἱ ἀλλόκοτοι καὶ συνθρωποὶ πύργοι τῶν φεονδαλικῶν ἀρχόντων, μέσα εἰς τοὺς δόποιους ἀντήχησε τὸ ἄσμα τὸ περιπαθὲς τῶν πολυπλάγκτων τροβαδούρων. «Η μονογραφία δ' αὕτη μᾶς δεικνύει δόποιαν ὠφέλειαν δύναται ν' ἀρνοῦθη δημιουργὸς ίστορικὸς ἀπὸ τὰς ἔηρας καὶ μεμονωμένας νομισματικὰς μελέτας· καὶ μὲ αὐτὰ τὰ χαλασμένα κερμάτια καὶ τὰ πολυτοπίκια κομμάτια ἴμπορεῖ νὰ κτίσῃ, δταν εἴναι ἀξιος τοῦ ὀνόματος, περίλαμπρον ίστορικὸν οἰκοδόμημα.

¹ *Les principautés franques du Levant d'après les plus récentes découvertes de la numismatique*, ἐν Παρισίοις 1877, ἐκ σελ. 123.

Καὶ τὸ ἔκτισεν δὲ ἡμέτερος βυζαντινολόγος τὸ περίλαμπρον αὐτὸν ίστορικὸν οἰκοδόμημα διὰ τῆς μεγάλης του *Bucanariae Epopouias*, διὰ τῶν μεγάλων του νομισματικῶν ἔργων περὶ τῆς *Noimismatikῆς τῆς Λατικῆς Ἀνατολῆς* καὶ περὶ τῆς *Sigillologoraphias τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας*. Εἰς τὴν *Noimismatikὴν τῆς λατινικῆς Ἀνατολῆς*¹,—καὶ εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον κατηνάλωσεν δὲ συγγραφεὺς πολλὰ ἔτη τοῦ βίου του,—εὑρίσκονται ὅλα ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῆς νομισματικῆς ίστορίας τῶν Λατίνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ πεντακόσια ἔτη, ἀπὸ τῆς πρώτης σταυροφορίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος ἔως τὴν πῶσιν τῶν τελευταίων Ιταλικῶν ἀποικιῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὡς ἐλέγετο τὸ Αἴγαιον πέλαγος, αἱ δόποιαι διεσκορπίσθησαν κατὰ τὴν τουρκικὴν λαίλαπα τὸν ιερόν. αἰῶνα.

Εἰς τὸ δγκῶδες αὐτὸν βιβλίον εὑρίσκομεν νομίσματα μὲ τὰς ποικιλοτρόπους καὶ παραδόξους ἐπιγραφὰς καὶ παραστάσεις τῶν σταυροφόρων τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Κύπρου, τῶν φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἱεροπολεμικοῦ τάγματος τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου, τῶν λεγομένων Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου, τῶν Ἐνετῶν καὶ Γενουαίων ἀποίκων ἐν ταῖς ἔλληνικαῖς θαλάσσαις! Εὑρίσκει δὲ εὐκαιρίαν δομιλῶν περὶ ἡγεμόνος τινὸς αὐθέντου ἢ φραγκικῆς ἀποικίας νὰ μᾶς παράσχῃ δὲν εὑρυμαθῆς συγγραφεὺς ίστορικὴν περίληψιν ἀρκοῦθη καὶ τελείαν, χρήσιμον βοήθημα καὶ εἰς τοὺς νομισματολόγους καὶ τοὺς ίστορικούς. Ἀνταμοιβὴ δὲ τῶν κόπων, τοὺς δόποιους κατέβαλε διὰ νὰ καταρτίσῃ τὰς πλουσίας του συλλογάς, εἴναι, πλὴν τῆς ἥδονής του νὰ βλέπῃ τὰ μεγάλα βιβλία του, καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν ταξιδίων του· μὲ χάρον δὲ ἀρέσκεται νὰ διηγῆται δὲν ὁμεμβώδης βυζαντινολόγος τὰς περιπλανήσεις του ἀνὰ τὰ χωρία τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ρόδου, κατὰ τὰς δόποιας δημογέρων διὰ τῶν καθοδών ἐκάλει τοὺς συγχωριανούς του νὰ συναθροισθοῦν πρὸ τῆς μικρᾶς ἔκκλησίας καὶ νὰ δώσουν ἀντὶ εὐτελοῖς τιμήματος ὅσα νομίσματα ἢ καὶ ἄλλα «παλαιὰ» πράγματα εἶχον εῦρει δὲν ἀνέσκαπτον τὰ κτήματά των.

Εἰς δὲ τὸ ἄλλο μέγα του ἔργον τὴν *Sigillologoraphiaν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας*¹ δημοσιεύει ὅλα τὰς σφραγίδας, τὰς βούλλας λεγο-

μένας, τῆς μεσοχρονίου ἡμῶν ίστορίας μετὰ τῶν ἀναγκαίων ίστορικῶν καὶ νομισματικῶν παρατηρήσεων, παρέχων οὕτω ἐπιφανεστάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν γεωγραφίαν, τὸν δημόσιον καὶ τὸν ιδιωτικὸν βίον τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Δισκόλως ἡμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν δόποσον κοπιῶδες ὑπῆρχε τὸ ἔργον πολλάκις ἀφιέρωνεν ἡμίσειαν ἡμέραν δὲ ἀκαταπόνητος δρόμοις διὰ νὰ κατορθώσῃ ν' ἀναγνώσῃ δυσερμήνευτον ἐπιγραφὴν σπουδαίας τινὸς βούλλας. Νέας ἐντελῶς τοίβους ἀνοίγει δὲ ἡμέτερος ίστορικὸς καὶ θαυμάζομεν καὶ καταθελγόμεθα δταν βλέπωμεν νὰ περνοῦν ἐνώπιον τῶν δφθαλμῶν μας ὀλόκληρος ν' πολύπλοκος βυζαντινὴ κοινωνία, η ἀλλόκοτος ἔκεινη αὐλὴ τοῦ Παλατίου, οἱ ἀριστοκράτικοι οἵκοι τοῦ Βυζαντίου, η πολυποίκιλος ιεραρχία καὶ οἱ πολυνύμοι δφφικιάλιοι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, οἱ ἀφανεῖς στρατηγοὶ καὶ ἀρχοντες τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν θεμάτων τοῦ Βυζαντίου, καὶ διὰ πάντων τούτων δὲ ἀστικὸς καὶ ἔκκλησιαστικὸς βίος τῶν μεσαιωνικῶν πατέρων μας. Πόσην ἡ συλλογὴ αὕτη ἔχει σημασίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν ίστορίαν, μᾶς ἔδειξεν δὲν διοίσος δὲ συγγραφεὺς, δὲ δόποιος ἔγραψε περὶ ἔκκλησιαν, μονῶν, παλατίων καὶ τοῦ ἐπποδόμου τῆς Κωνσταντινούπολεως,—περὶ μηνημάτων χορήσιμων διὰ τὴν ίστοριαν τῶν βυζαντινῶν θεμάτων,—περὶ τῆς ἐξεικονίσεως τῆς Παρθένου, τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἅγιων, μεταχειρίζομενος διὰ πάντα αὕτη ὡς πηγὰς βυζαντινὰ σιγίλλια¹.

Καὶ εἰς τὰ Σύμμεικτα βυζαντιακῆς ἀρχαιο-

¹ Τὴν ποικιλὴν σπουδαίητην τῶν μνημείων τῆς μεσαιωνικῆς μας τέχνης καὶ τὴν ἔλλειψιν λευκωμάτων μὲ ἀπεικονίσεις αὐτῶν ἔχων ὑπὸ δψιν, ἐπρότεινεν δὲ κ. Σλ. διὰ τοῦ κ. Α. Φρότιγμαν εἰς τὸ ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις συνελθὸν Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, εἰς τὸ δόπον δὲν ὑδυνήθη νὰ παραστῇ, τὴν Συλλογὴν μητέων βυζαντινῆς τέχνης.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

¹ *Mélanges d'archéologie byzantine*, ἐν Παρισίοις 1895, ἐκ σελ. 350 μετ' εἰκόνων.

¹ *Numismatique de l'Orient latin*, ἐν Παρισίοις, 1828, εἰς 4ον ἐκ σ. 506 μετὰ προσθηκῶν, εὐρετήριων, πινάκων, εἰκόνων.

¹ *Sigillographie de l'empire byzantin*, ἐν Παρισίοις, 1884, εἰς 4ον, ἐκ σ. 750, μετὰ πολυαριθμῶν ἀπεικονίσεων σφραγίδων.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

"Όλα λευκά κι' άλλα άπαλά, γλυκειά χαρά στά μάτια:
Κάμποι, βουνά και δέματιές, γκρεμοί και μονοπάτια,
Καλογραμμένα, σκαλιστά, χυτά, πελεκημένα,
Μιας Τέχνης λαμπροφάνταστης μαρμαρωμένη γέννη!
Μά ξάφρω, τήν άπαρθενη σιωπή ποῦ βασιλεύει,
Ένδος πορόκον πέταμα χαλᾶ και σημαδεύει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

SULLY PRUDHOMME

ΠΟΥ ΠΑΝΕ;

"Οσοι ἀπ' ἄγαπη πέθαναν στὸν οὐρανὸν δὲν πᾶνε!
Βράδνα δὲν εἶν' ἐκεῖ ξανθά, οημὲς και μονοπάτια
Και μέλι δὲ θὰ βρίσκανε σ' ἀγγελικὰ παλάτια,
Ποῦ σὰν τὸ μέλι τοῦ φιλιοῦ γλυκὸ κ' ἐκεῖνο νᾶναι.

Δὲν πέφτονταν και στὴν κόλασιν, οι φλόγες νὰ τοὺς φάνε.
Τοὺς κάψαν ποῦ τοὺς κάψανε δυὸ χεῖλη και δυὸ μάτια.
Και τῶν δαιμόνων οι νυχιές τὰ στήθεα δὲν ξεσκᾶνε
Ποῦ η ζούλεια πρωτοξέσκισε και τάκανε πομπάτια.

Ποῦ πᾶν; Ποιὰ γλύκα, ποιὸς παῦμὸς ποῦ ἀκόμα δὲν ἔγραφη
— Αν τὶς καρδοῦλες πᾶκλεισαν δὲν ἄλλαξαν οἱ τάφοι —
Θὰ ξεπεράσῃ τοὺς καῦμούς, τὶς γλύκες πᾶχοντας ζήσει;

Τρομάρεις τοῦ "Ἄδη κι' οὐρανοί, σᾶς ἔχουνε γνωρίσει!
Ζώντας ἐδὼ τ' ἀπόλαυσαν ἐκεῖνοι, και πεθαίνει
Ως κ' η ψυχή τους! ἀπ' αὐτοὺς τίποτε πειὸ δὲν μένει!"

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

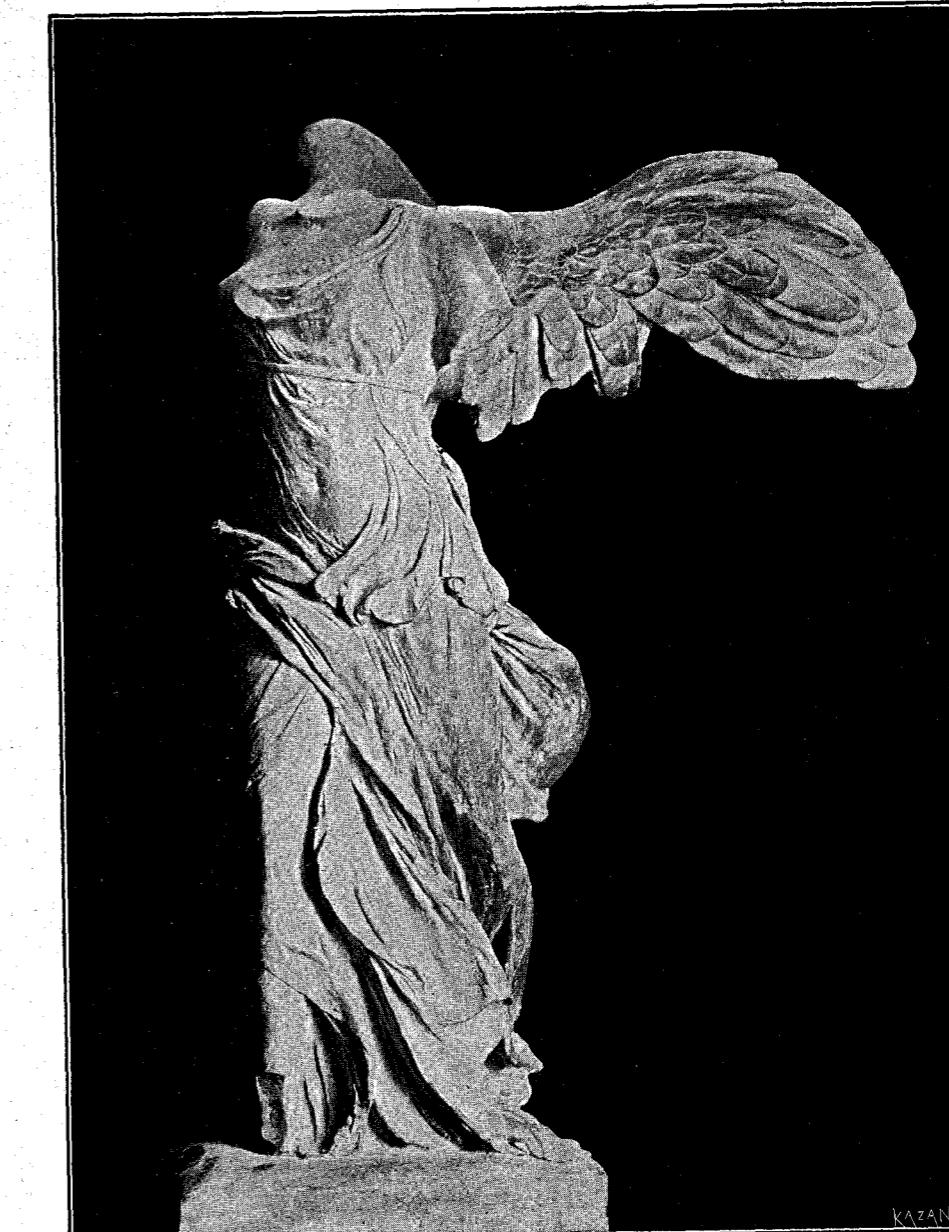
ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Εἰς τὸν θάνατον τῆς Αππασίας Σπ. Ρόμα.

Γιὰ τὴν ἀγύρωστη ψυχὴ ἀνώφελα δακρύζουν,
βουβοὶ εἶναι οἱ τάφοι, και οἱ νεκροὶ δπίσω δὲν γυρίζουν.
Τώρα δποῦ σὲ ἀγγάλιασεν ή ἀτάραχη γαλήνη
μάταια στὸν τάφο σου ἀντηχοῦν τὰ κλάματα και οἱ θρῆνοι.
Ο θρῆνος εἶναι βέβηλος και η ταπεινή μας όλιψη
δὲν φτάνει, ούτε ὁς ἀτίλαλος, εἰς τούραρον τὰ ὕψη.

Αθῆναι 1905.

MARINOS SIGOUROS

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» — ΝΙΚΗ ΕΥΡΕΘΕΙΣΑ ΕΝ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ — ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ — ΛΟΥΒΡΟΝ

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΑΝΑΘΡΕΦΤΗ

*Αφιερωμένο στὸν κ. Βλ. Γαβριηλίδη

A'.

Η σιόρ' 'Αντωνάκαινα ἡ Κιτραμίνα, — "Αν- τζολα τ' δνομά της, — μὲ μιὰ σκουτέλα 'ετού χέρι ὅπου ἔδεργε τὸ αὐγὸ γιὰ τὴ σούπα, ἀλλαξέ λίγα λόγια βιαστικὰ μ' ἔνα θεληματάρικο παιδί, 'ετού κεφαλόσκαλο, κι' ἀπὸ κεῖ χαρούμενη, καλοκαρδισμένη, ἐτράβηξε ἵσια 'ετὴν κρεβατοκάμερα.

"Ο σιόρ 'Αντωνάκης δ Κιτραμῆς, ποῦ δτι εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ μαγαζί, ἔξαλλαζε γιὰ νὰ καθήσῃ 'ετού τραπέζι.

— Τὰ συχαρίκια μου, 'Αντωνάκη! τοῦ φώναξε ἀπὸ τὴν πόρτα ἡ γυναῖκα του.

— Τί εἶνε πάλι; Μὴ σοῦ ξεχάραξε¹, μάτια μου, ἡ καναβουράτη πουλακίδα;;

— "Ε!.. καὶ καλλίτερο ..

— Όποῦ εἶνε;

— Μὰ πὲς ἔνα λόγο;;

— Λέγε τὸ λοιπόν, καὶ μὴ μὲ γκαστρώνης!

— "Ελα, ἡ ώρα ἡ καλή: Ἐλευτερώθηκε ἡ Κρουσταλλένια...

— "Ορσε τὰ συχαρίκια σου! εἴπε ὁ σιόρ 'Αντωνάκης, μὲ μιὰ μικρούλα, πολὺ φιλικὴ μούντζα ἀπὸ δυὸ μόνο δάκτυλα.

Κ' ἔπειτα, μὲ πολὺ σπουδαῖον τρόπο, περιπαιχτικό, σὰ νὰ 'ντρεπότανε νὰ δεῖξῃ τὴν παραμικὴ φροντίδα, ρώτησε:

— Καὶ τί παιδὶ μᾶς ἔκαμε, μάτια μου;

— "Η σιόρ 'Αντωνάκαινα ἔδερνε τὸ αὐγὸ της μὲ νάζι, καὶ δέρνωντας δλοένα, ἔπρόφερε γελαστά:

— Θηλυκό.

— "Ορσε καὶ τὰ δέστα! ωώναξε θυμωμένος ὁ σιόρ 'Αντωνάκης, ἀνοίγωντας τώρα δλοστρόγγυλα καὶ τὰ πέντε του δάκτυλα.

— "Η Κιτραμίνα ἔξυνισε τὰ μοῦτρα της. Λίγες στιγμὲς ἔγινε σιωπή. Ο Κιτραμῆς περνοῦσε τὴ λινὴ γιακετόνα τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τὸ κίνημά του, πλατύ καὶ ζωηρό, συνώδευε τὸ ρυθμικὸ καὶ κάπως φουρκισμένο δάρσιμο τῆς Κιτραμίνας.

— "Ε, καὶ τώρα τί κάθεσαι; εἴπε 'ετού τέλος δ ἄνδρας. Δὲν πᾶς ναῦγοκόψης, νὰ φᾶμε 'ετού ὕστερο, ποῦ ἔχω καὶ μία πεῖνα ἀβάσταχτη; ἀπὸ τὴ χαρά, βλέπεις! ναῖσκε², μάτια μου!

¹ Ξεχαράξει λέγεται γιὰ τὴν κότα, ποῦ πρωτογεννᾶ. ² Ναῖσκε, δοκε καὶ κάποτε δημοσκε=ναί, δχι.

— Πάω, γινέ μου, πάω... Μὰ δός μου κάννα τάλλαρο νὰν τοῦ στείλω γιὰ τὸ καλό, — τοῦ καῦμένης τοῦ λεχώνας.

— Τί ἔκαμε, λέει!: ἐπροσπάθησε νάντισκόψη διόδο 'Αντωνάκης.

— . . . Καὶ κανένα τριπέννι, ἔξακολούθησε ἀτράνταχτη ἡ γυναῖκα, νὰ δώσω τοῦ παιδιοῦ ποῦ μοῦφερε τὸ μαντάτο.

— Δὲν ἔχω καὶ νὰ μή με σκοτίζης! εἴπε ὁ Κιτραμῆς, μὲ τὸν πιὸ πεισματικὸ καὶ ἀπότομον τρόπο.

Μὰ ἡ Κιτραμίνα, ἀπὸ πεῖρα μακρινή, ἔξερε πῶς ὁ τρόπος αὐτὸς ἵσα-ἵσα προμηνοῦσε μὰ γοήγορη ὑποχώρησι. Κι' εἴπε σὰν βαριεστημένη:

— "Ελα τώρα, κακόρες¹, καὶ μή με χασομεράς!.. Περιμένει καὶ τὸ παιδί 'ετὴν σκύλα.

— Μπᾶ! μπᾶ; Καὶ πῶς δὲν τὸ ἔμπαξες, μάτια μου, 'ετού σαλότο; Καὶ πῶς δὲν τὸ 'κάλεσες νὰ μᾶς κάμη τὸ δύρος νὰ φᾶμε μαζί; Γιατὶ δχι; νάν το ταβλοκαθίσουμε κιόλας τὸ θεληματάρικο. Οὖλα είσαι σὺ καπάτσα νάν τα κάμης!

— Η γυναῖκα μιλιά. "Εδεργε.

— Ο σιόρ 'Αντωνάκης ἔκαμε δυὸ-τρία συλάτσα. "Εβραζε. "Επειτα:

— "Α! μὲ κακὸ διάσολο ἔμπλεξα, εἴπε, καὶ πολὺ ἀργὰ τὸ ἐκατάλαβα. Μονάχα πάρε καὶ ξεφορτώνου με, νὰ ζῆς, χριστιανὴ τοῦ Θεοῦ, νὰ ζῆς...

Μὲ πολὺ βιαστικὰ κινήματα ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πισινὴ τσέπη τοῦ παντολονιοῦ του τὴ σακκούλα του, — σακκούλα ἀπὸ λεπτὴ κανναβάτσα, ἔργο καὶ δῶρο τῆς Κιτραμίνας, — ἔξετύλιξε τὸ κορδόνι, ξεσούφρωσε τὸ στόμα της καὶ τὴν ἔχωσε 'ετού χέρι του σὰ γάντι.

— Νὰ πάρε... πάρε μία οργγίνα γιὰ τὴ λεχώνα... πάρε καὶ ἔνα... ἔνα μισόφραγκο, — δὲν ἔχω, καῦμένη, τριπέννι, — γιὰ τὸ παιδί ποῦ μᾶς ἔφερε τὸ μαντάτο. "Ελα, γειά σου... Νὰ ξέρης ὅμως πῶς εἶνε τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ὕστερα, καὶ τὰ οὐλίτιμα ποῦ....

— Καλά, καλά, τὸν ἀντίσκοψη ἡ γυναῖκα· νὰ φύγη πρῶτα τὸ παιδί, μὴ σ' ἀκούσῃ κι' δλα, καὶ μοῦ τὰ λὲς ὕστερα.

¹ Κακόρες, καϊμένε.

— Η σιόρ 'Αντωνάκαινα ἔπιησε τὰ δυὸ ἀσήμια, δχι καὶ χωρὶς νὰ χαμογελάσῃ, γιατὶ ὁ ἄνδρας της, προφασιζόμενος πῶς δὲν ἔχει τριπέννι, τῆς ἔδινε γιὰ τὸ παιδὶ τὰ διπλᾶ ἀπ' δι τοῦ εἰχε γυρέψει.

Σαναγύρισε 'ετού κεφαλόσκαλο, πάντα μὲ τὴ σκουτέλα, παράδωσε τὰ λεπτὰ στὸ παιδί, τὸ φόρτωσε μὲ χαιρετίσματα, μ' εὐχὲς καὶ μὲ παραγγελίες γιὰ τὴν Κρουσταλλένια, — εἴμαι βέβαιος, πῶς τὸ παιδὶ δὲν θὰ θυμήθηκε οὔτε τὰ μισὰ τῶν μισῶν, — καὶ τὸ ἔξαπόστειλε μὲ συμβουλές:

— "Ελα, ἀμε στὸ καλό... καὶ τὸ νοῦ σου, Τζωρτζή μου, 'ετὴν θούγα... Νὰ πᾶς δσο γλιγωρα μπορεῖς... Νὰ μὴ κάσης τὰ λεφτά... Καὶ πάρε, δπως βγαίνεις, τὴν πόρτα.

— Επειτα, μόλις κατέβηκε τὸ παιδί, ἡ σιόρ 'Αντωνάκαινα ἔτρεξε στὸ παραθύρο, ἐσπρωξε τὴν κάτασπον φρεσκάδα¹ μὲ τὸ ἔλευθερο χέρι, ἐπρόβαλε, καὶ ἀπὸ κεῖ τοῦ ἐφώναξε, γιὰ νὰ πάρη εἰδησι κι' γειτονιά:

— Νάν την ζήση, παιδάκι μου, νάν την ζήση!

Μ' αὐτὸ δχιαν δλωσδιόλου περιττό, γιατὶ δι μικρὸς μανταφόρος, ποὶν ἀνεβῆ 'ετού Κιτραμῆ, ἐφρόντισε νάφιση περνῶντας 'ετὰ γειτονικὰ χαμόσπιτα τὴ νοβιτά, πῶς ή Κρουσταλλένια, δὲ θέλω νὰ ματακούσω. Τὴν είχα στὸ σπίτι μου, πηλεὶ² σὰ θεγατέρα παρὰ σὰ δούλα, δεκατέσσερα χρόνια κι' ἐφτὰ μῆνες, ναὶ δχι; Τὴν ἐκαλοπάντρεψα μὲ ένα τίμιον ἀνθρωπο καὶ δουλευτή, καρρολόγο π' οὔτε 'ετού ὑπο τη δὲν τὸν εἶδε, ναὶ δχι; Τοῦ ἔδωσα πενήντα κολονάτα παραπάνω ἀπὸ τοὺ μισθούς την, παναπή, καὶ τὰ ρούχα την, ναὶ δχι; Τοὺ ἔχαρισα γιὰ νὰ κάθουνται τὸ σπιτόπουλο ποὺ είχα — γιατὶ δὲν τώχω πηλειό, — 'ετὴν 'Αγία Μαρίνα, ναὶ δχι; Τοὺ ἐστεφάνωσα μὲ τὰ ίδια μου τὰ χέρια, μέσα 'ετού σαλότο τοῦ σπιτιοῦ μου, μὲ δύο παπάδες, μὲ διάκο καὶ μὲ τοῖς φαράταδες, ναὶ δχι; Τοῦ ἔστειλα 'ετὴ γέννα τη, γιὰ τὸ καλό, μία οργγίνα, ξέχωρ' ἀπὸ τὰ συχαρίκια τοῦ παιδιοῦ, — ψυχή μου! γιὰ συχαρίκια ήτανε! — ναὶ δχι; "Ε, σώνει κι' δλασδ, τι ήτανε, τώκαμα καὶ μὲ τὸ παραπάνου. Δὲ θέλω νὰ ματακούσω οὔτε γιὰ Κρουσταλλένια, οὔτε γι' ἀντρα τη, οὔτε γιὰ παιδιά τη — (καὶ μάλιστα θηλυκά). — Τ' ἀκουσες, "Αντζολα, Στὸ λέω γιὰ πάντα: νὰ μὴ μοῦ τὴ ματαμελετήσῃς ἀλλη βολά, γιὰ μὰ τὸν "Αγιο Διονύσιο, δὲ νέονταις ἀπὸ δεκατέσσερα χωρία!

— Εδῶ δ σιόρ 'Αντωνάκης, ἀν καὶ δὲν τὸν ἔβλεπε δη "Αντζολα, γυρισμένη κατὰ τὸ τζάκι, ἔκαμ' ένα μεγάλο καὶ φοβερὸ σταυρό.

— Η "Αντζολα 'ετὴ δουλίτσα:

— Μή! μὴν ἀνακατόνης, μωρή, μὲ τέτοια φούρια! Τι ἔπαθες; Μὴ σὲ πῆρε καὶ σὲ σήκωσε δη χαρά, καθὼς ἀκουσες τὰ τι ἔκαμαίμε γιὰ τὴν

παναπῆ, καὶ τὰ γεφάματα... "Οτι ἔχουμε καὶ δὲν ἔχουμε, νάν το μοιωάσουμε ἀπὸ ζῶντας 'ετού κόσμο, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Καὶ ἔπειτα; ποῖος δὰ μᾶς κυττάξῃ ἐμᾶς; Τὰ παιδιά μας; Δὲν ἔχουμε! Οι ξένοι; Ναί, περίμενε νὰ ξημερώσῃ!

— Κ' δ 'Αντωνάκαινα 'ετὴ δουλίτσα:

— "Ελα, Διαμαντίνα, μὴ στέκεσαι καὶ μὴν ἀκοῦς... 'Ανακάτωνε νὰ σοῦ θέχων ἔγω, ἀνακάτωνε!... γειά σου!.. ('ετού 'Αντωνάκη:) "Αφισέ με τώρα, χριστιανέ μου, μὴ μοῦ κόψῃ τ' αὐγὸ καὶ πετάξουμε τη σουπάτα, — τέτοια σουπάτα... βωϊνό, χοιριο, οίζι, αὐγολέμονο... ποὺ δὲν τὴν τρώς καὶ δὰ δοξάζης τὸ Βασιλέα τοῦ Κόσμου!.. 'Εκείνο νὰ λές!

— Λέω ἐκείνο, μὰ λέω καὶ τοῦτο. 'Εφτοῦνα ποῦ μοῦ πῆρες μὲ τέτοια γαλιφία¹ τώρα-τώρα, — στὸ λέω καὶ γράφε το, — ήτανε τὰ ὑστερονά. Πάει, ἐφινίρισε Κρουσταλλένια δὲ θέλω νὰ ματακούσω. Τὴν είχα στὸ σπίτι μου, πηλεὶ² σὰ θεγατέρα παρὰ σὰ δούλα, δεκατέσσερα χρόνια κι' ἐφτὰ μῆνες, ναὶ δχι; Τὴν ἐκαλοπάντρεψα μὲ ένα τίμιον ἀνθρωπο καὶ δουλευτή, καρρολόγο π' οὔτε 'ετού διαβαρεύτηκε.

— Μὰ τὸ ναίς, εῖνε νὰ ξεραίνεται κανένας ἀπὸ τὰ γέλια μὲ σένανε!

— Κ' ἔγέλασε δυνατά καὶ ἀγαθώτατα.

— Μὰ τί κάνω; διαμαρτυρήθηκε ἡ 'Αντωνάκαινα, ἐνῷ ἐτοίμαξε δλοένα τὴ σουπάτα, μὲ τὴν ἀδέξια βοήθεια τῆς μικρῆς δούλας, τῆς Διαμαντίνας, ποὺ είχε διαδεχθῆ 'ετού σπίτι τὴν Κρουσταλλένια. — Μηγάρις κάνω κανένα κακό;

— Ο σιόρ - 'Αντωνάκης ἔστοραβεύτηκε.

— Κακὸ δὲν κάνεις, τῆς ἀποκρίθη, μὰ κάνεις, καὶ τὰ στόχαστα. 'Εσένανε, ψυχή μου, σοῦ φαίνεται πῶς τὰ τάλλαρα τὰ γεννᾶνε οἱ κότες, δπως τ' αὐγὰ σου. "Ετοι ε; Δὲ συλλογιέσαι,

¹ Γαλιφία, κατεργατιά.

² πηλεὶ καὶ ποντειό, πλιό, πιό.

Κρουσταλλένια; "Εγγοια σου, θὰ ἔρθῃ καὶ σένανε ἡ ἀράδα σου, — καλὴ νὰ είσαι μονοχά καὶ δουλεύτρα, σὰν ἐκείνη, καὶ νᾶχη τὴν ὑγεία του ὃ ἀφέντης σου!"

"Η δουλήτρα κατακοκκίνισε. Η ίδεα μάλιστα πῶς μποροῦσε νὰ ἔλθῃ μέρα νὰ κάμη κι' αὐτὴ κανένα θηλυκό, τὴν ἐνιρόπιαζε πολύ, δώδεκα χρονῶ πονηρεμένη κοπελίτσα τῆς χώρας. Ο σιδὸς-Αντωνάκης δύμως ἀναψε καὶ κόρωσε:

— Νὰ καταπίης τὴν γλώσσα σου, κακοχονάχης, "Αντζολά μου! Όριστ' ἔκει! ποῦ σου φάνηκε, παναπῆ, πῶς θάρχινίσω νὰ - κάπο τὰ ἴδια!.. "Ετοι ἔ; δὲν ἔχρονιασε ἀκόμα ἡ ἄλλη, καὶ μούβαλες 'ετὸ νοῦ σου νὰ παντρέψῃς κ' ἔτούτη ὁδῶ.

— Τσλάκ!.. τσλάκ! ἀποκρίθηκε ἡ ποχειὰ σούπα, καθὼς ἔχυνόταν ἀπὸ τὸ τσουκάλι 'ετὴ σουπιέρα. Η Αντωνάκαινα μιλιά.

— Κύτταξε καλά, κακομοῖρα μου, νὰ μὴν ἀσηκώσῃς ἀδικα τὰ μυαλὰ τσῆ ἔνης ποπέλλας, κ' ἔγω δὲν τὴν ἔχω γιὰ παντρεία· τάκους; 'Εγώ τὴν ἐπῆρα 'ετὸ σπίτι μου γιὰ νὰ μὲ δουλεύῃ, κ' ἔτοι μᾶς βαρεθῇ ἡ τὴ βαρεθοῦμε, θὰν τοῦ δώσω τὰ λεφτάτση νὰ κοπιάσῃ 'ετὸ καλό. Τάκους;

— Βάρδα! τόπο!! φώναξε ἡ Αντωνάκαινα, καὶ πέρασε θριαμβευτικὰ ἀπὸ δίτλα του, καὶ βγῆκε κρατῶντας τὴν ἀχνιστὴ σουπιέρα μὲ τὰ δύο της χέρια. Χωρὶς ἄλλη λέξι, τὴν ἐπῆρε τρεχάτη 'ετὴν τραπεζαρία — τὴν ἔκαιγε, φαίνεται, κιόλας,— καὶ τὴν ἀπίθωσε 'ετὸ στρωμένο τραπέζι καταμεσίς. Ο σιδὸς-Αντωνάκης ἀκολούθησε τὴν γυναῖκα του φυσῶντας καὶ μονομούριζωντας.

Καθήσανε σὲ δυὸ ἀντικρινὲς θέσες τοῦ μικροῦ τραπεζιοῦ. Τὰ πιάτα τους είχαν ἀπάνω, μὲ θαλασσὶ χρῶμα, τὴ ζωγραφιὰ τοῦ Κανάρη, καὶ τὰ μαχαιροπήρουνά τους είχαν χρούλια ἀπὸ κόκκινο, κιτρινισμένο ἀπὸ τὴν πολυκαρία.

— Τώρα ήσυχία! εἴπε ἡ σιδὸς-Αντωνάκαινα. Καλά, καλά, τάκουσα οὐλα, σώνει... Νάχουμε τέτοια μιανέστρα καὶ νάν την τρῶμε μὲ μονομούρα καὶ φωμάρα, είνε ἀμαρτία κι' ἀπὸ τὸν ἀφέντη τὸ Θεό. Σώνει, Αντωνάκη μου, νὰ ζῆς.

Τοῦ ἐκένωσε. 'Εκείνωσε καὶ γιὰ τὸν ἔσυτό της, καὶ γιὰ τὴ Διαμαντίνα. "Επειτα γέμισε ἄλλα δύο πιάτα, καὶ τὰ ἔστειλε μὲ τὴ δουλήτσα, τὸ ἔνα 'ετὴ διπλανὴ γειτόνισσα, τὴ φτωχούλα, ποῦ βυζαντίσταν' ἡ καψερὴ κ' είλε ἀνάγκη ἀπὸ σοστάνιζα, καὶ τὸ ἄλλο σὲ μιὰ στραβὴ γρηγά, ποῦ καθότανε, «ἔρμη καὶ σκότεινη», 'ετὸν παραπάνω δρόμο καὶ ζοῦσε ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη τῶν χριστιανῶν. Αὐτηνῆς τῆς ἔστειλε σχεδὸν καθεμέρα.

— Μοίραζε!.. μοίραζε!.. μοίραζε!.. ἐ-

μονομούριζε ὃ σιδὸς-Αντωνάκης, κατευχαριστημένος, ἀν δχι ἀπὸ τὰ ψυχικὰ τῆς γυναίκας του, βέβαια δύμως ἀπὸ τὴ σούπα της.

— 'Αφοῦ τῶχω, γιατὶ δχι;

— Ναίσκε! ὅφου τόχεις...

— Τρεῖς νομάτοι είμαστε 'ετὸ σπίτι... Τί νάν τὴ κάμω τόση μιανέστρα; Νά την πεταξώ ἥθελες; ἡ νάν τη φυλάξω γιὰ τὸ βράδυ νὰ γένη πήττα;

— Πῶς δὲν ἔστερνες, μάτια μου, κανένα πιάτο καὶ τοῦ Κρουσταλλένιας;..

— Μπά! ὃς τὴν είχα πήλειο κοντά, καὶ θὰν τοῦ ἔστερνα δύως μὲ βλέπεις καὶ σὲ βλέπω. "Οχι, ψέματα!.. 'Αλήθεια δύμως, τέλα καὶ τὴν ἔμελετησες, δὲν εἰζέρεις μὲ τί ενκολία ποῦ ἐλευθερώθηκε ἡ καϊμένη!..

— 'Ετοι ἔ; χαίρομυμι πολύ.

— Φαντάσου! τὴν αὐγὴ τρεῖς ώρες τοῦ ἥμερος¹, τὴν ἐπιάσανε οἱ πόνοι, καὶ 'ετοὶ πεντέμισι ἔγέννησε.

— Μπράβο!;

— Ναί, μὰ τὸν ἄγιο Λευτέρη!

— "Ε, τώρα νάν τοῦ ζήση!.. Είνε, γυνέ μου, τίποτοι ἄλλο;

— Η Αντζολά ἔχαμογέλασε μὲ μεγάλο νόημα:

— "Ε, γυνέ μου!.. Είνε ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο.

— Σὰ νὰ λέμε; ..

— Τὰ γεννητούρια οἱ χριστιανὸι τὰ βαφτίζουνε, Αντωνάκη μου, τὰ βαφτίζουνε... .

— Μπράβο!; "Ας εὔρῃ κ' ἐκείνη κανένα χριστιανὸ νάν τοῦ τὸ βαφτίσιο. 'Αδα εἴπα ἔγω νὰ μείνῃ ἀβάφτιστο, σὰν ὅβραιόπουλο;

Καὶ καθὼς ἡ Αντζολά σιωποῦσε:

— "Η μὴν ἥθελες καὶ νάν τοῦ τὸ βαφτίσω ἔγω;

— Η Αντζολά, ἔκει ποῦ ἔκοβε τὸ βραστό, ἔκονύησε τὸ κεράλι της ἀμφίβιολα καὶ δχι ἔλεγε, καὶ νάι.

— "Α, γιὰ νὰ σου πῶ! ἔφωναξε ὃ ἀνδρας νὰ μῇ με σκοτίζεις!! 'Εγω δὲν είμαι πηλειό χριστιανός είμαι τοῦρκος, είμαι δύραπος, τάκους; 'Εγὼ δὲ βαφτίζω ἄλλο² παιδία, τάκους;

— Μὴ βλαστημάς, Αντωνάκη μου, οὔτε γιὰ μπαρζούλεττα... "Ακου ἔκεινο ποῦ σου λέω κ' ἔγω. Μία βολὰ ποῦ τοῦ τοῦ ἔστεφάνωσες, πρέπει νάν τοῦ βαφτίσης καὶ τὸ πρῶτο τους παιδί. 'Ετοι είνε τὸ σύστημα τὸ θεῖκό. "Επειτα, γιὰ τάλλα

¹ Στὴ Ζάκυνθο, ὁ λαὸς μετρῷ τὶς ώρες τῆς ἥμερας ἀπὸ τὴν ἀνατολή, καὶ τῆς νύκτας ἀπὸ τὴ δύση τοῦ ηλιοῦ. Τὸ μεσημέρι είνε ἔξη, τὸ βράδυ είνε δώδεκα.

² Άλλο, πιά.

παιδία, είσαι νοικοκύρης νὰ κάμης ὃ, τι θέλεις.

— "Α! ἄ! οὐδριασε ὃ σιδὸς-Αντωνάκης· μὴ θὰ μοῦ πῆγε τώρα πῶς είμαι υποχρεωμένος νὰν τὸν βαφτίσω καὶ ούλη τὴ μουλαρία ποῦ θὰ ἔβγη ἀπὸ κει- μέσα, δση κι' ἀν είνε;

— Μὰ δχι, παιδί μου, δχι, δχι! Τὸ πρῶτο, σου εἴπα, τὸ πρῶτο... "Υστερα είσαι νοικοκύρης...

— Παναπῆ τώρα δὲν είμαι, ἔ; Μὲ τὸ νοῦ σου πάντα! Λοιπὸν μάθε πῶς είμαι νοικοκύρης καὶ τώρα, καὶ οὔτερα, καὶ πάντα. Παιδί τοῦ Κρουσταλλένιας σου ἔγω δὲ βαφτίζω... καὶ μάλιστα θηλυκό. Νά, γιὰ τὰ λιγώτερα. Καὶ νὰ μοῦ κάμης τὴ χάρι νὰ μάφισης ἥσυχο, νὰ μὴ βλαστημήσω καὶ 'ετ' ἀλήθεια, καὶ νὰ μὴ γένη μέσα μου ἡ μιανέστρα ἥσυχη καὶ χολή. "Α!

— Μὰ τὸ πρῶτο, Αντωνάκη μου, μονοχά τὸ πρῶτο!..

— Ο σιδὸς-Αντωνάκης ἀγρίεψε. Μὲ τὸ γρόθο τοῦ ἐπύπτησε τὸ τραπέζι δυνατά, καὶ κάτι ἐμονομούρισε, ποῦ ἡ Αντζολά τὸ πῆρε γιὰ βλαστήμα φοικτή.

— Καλά, είπε φοβισμένη δὲν είνε τώρα χοεία νὰ συγχυτῆσης τὸ παιδί τὸ βαφτίζω ἔγω μὲ τὰ σπαράνια¹ μου!

— Ο σιδὸς-Αντωνάκης ἐφευτογέλασε.

— Χμ! μάτια μου, ἀπὸ κεῖνες είσαι, ποῦ κάνουνε σπαράνια!.. Τρουποχέρα!.. 'Ακοῦς ἔκει! Θὰ πάγη δύο χρονῶν τὸ παιδί, καὶ ἀκόμα θὰ είνε ἀβάφτιστο, σὰν ἔκεινον ποῦ ἔφύλασε τὸ γυιό του νάν τονε βαφτίσης 'ετὴν Αγία Σοφία, σὰν θὰ ματαπαίρονται τὴν Πόλι. Δὲ μὲ συχωρᾶς; Χά, χά, χά!.. "Ας γελάω κάνε!

— "Εγγοια σου!.. "Αλλη κουβέντα τώρα!..

Τὴν ἀνακωχὴ αὐτὴ τὴν ἐπρότεινε ἡ Αντζολά ή ἴδια, σίγουρη πιὰ πῶς ἡ δουλεύα της είχε φιδάσει σὲ καλὸ σημεῖο. Πρὸς τί νὰ παρατεντόνη τὸ σχοινί; Στὸ τέλος μποροῦσε νὰ κοπῇ καὶ νὰ θέλῃ πάλι καινούργιες θηλείες...

Τὸν ἀφῆσε λοιπὸν ἥσυχο τὸν ἀντρούλη της, ὃς τὴν ὥρα ποῦ ἔφρορεσε ὁμορφα- ωμορφα τὴν πλατιύχειλη ψάθα του, γιὰ νὰ γυρίσῃς 'ετὸ μαγαζί. 'Εκεῖ, στὸ κεφαλόσκαλο, κατὰ τὴ συνήθεια της, τὸν ἔκρατησε κάμπιοση ὥρα, γιὰ νὰ τὸν ξεβούργισης, νὰ τὸν σιάξῃ, νὰ τὸν καμαρώσῃ, κι' ἀν θέλετε, μὲ τὴν πρόφασι πῶς ξεχειλόνει ἀπὸ πίσω τὸ σακάκι του, νὰ τὸν χαϊδέψῃ λίγο 'ετοὺς ὡμους καὶ 'ετὴν πλάτη.

— Φτάνει τώρα, γυνέ μου! καλὸς είμαι! τῆς ἔλεγε ὃ σιδὸς-Αντωνάκης, ἀλλὰ χωρὶς νὰ φεύγῃ,

¹ Σπαράνια, οίκονομίες.

γιατὶ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, καὶ ἡ τάξι 'ετὰ ουσχα τοῦ ἀρεσε, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς γυναίκας του δὲν τὸν ἐπειράζε. "Εκαμε μάλιστα τὸ νάζι νὰ τῆς πῆ, ἔτσι σὰν ἀγδιασμένος:

— Πούφ! καὶ τοῦ γρήας τὰ κανάκια, σὰ νερόβραστα σπανάκια!..

— Καὶ τὸν γέρον λέει τὸ τραγοῦδι! διόρθωσε ἀμέσως ἡ σιδὸς-Αντωνάκαινα.

— Μὰ καὶ τοῦ γέρου, ψυχή μου, καὶ τοῦ γέρου... Μηγάρις είπα ἔγω πῶς τὰ δικά μου είνε σὰν πατίτσα ντι μακαρόνι;

— Εγελούσαν σὰν παιδιά. 'Σ αὐτὸ τὸ ἀναμετοξύ, ἡ Αντζολά ἔδωσε 'ετὸν Αντωνάκη τὶς ἀτελείωτες παραγγελίες της γιὰ τὸ βράδυ, καὶ 'ετὸ τέλος, σὰ νὰ τὸν υμητήρης μέσα μου ἔξαφνα, τοῦ είπε:

— 'Αλήθεια... τὸ κοντόβραδο, μὲ τὸ σπερνό, ἔγω θὰ ξεκινήσω ἀγάλι-γάλι καὶ θὰ πάω νὰ θῶ τὴν Κρουσταλλένια.

— Ο σιδὸς-Αντωνάκης ἔκαμε νὰ φύγῃ. Η γυναῖκα του τὸν ἐκράτησε ἀπὸ τὸ μανίκι:

— Καὶ ποῦ είσαι, στὸ λέω γιὰ νὰν τὸ ξέρης καὶ μὴν ἔχουμε ντράβαλα: θὰν τοῦ 'πῶ πῶς θὰν τοῦ τὸ βαφτίσουμε... .

— Ο σιδὸς-Αντωνάκης ἀποτράβηξε μὲ δρόμη τὸ μανίκι του, κ' ἐρροβόλησε τὴ σκάλα σὰν νὰ τὸν κυνηγοῦσαν.

— "Ε, στάσου! ποῦ είσαι;. μὰ μὴ φεύγῃς! Αντωνάκη! έχω νὰ σου 'πῶ καὶ κάτι ἄλλο... ψ! ψ!

— Ο Αντωνάκης τὸ πίστεψε, καὶ πρὶν ἀνοίξῃ τὴν ἐξώπορτα, στάθηκε καὶ σήκωσε τὴν κεφάλα του πρὸς τὰ κάγγελα τῆς σκάλας. 'Απὸ κεί σκυμμένη ἡ Αντζολά, τοῦ ἐσφύριξε:

— Νὰ σου 'πῶ. "Ανίσως καὶ θὰ φωνίσης ἀπόψε τὰ βαφτιστικά, κύτταξε καλά, τὴ ματίστα γιὰ τὸ φωτίκι νὰ τὴν πάρῃς ἀπὸ τὸν Γερόλυμον, γιατὶ δι Μωραΐτης δὲν ἔχει καλή· καὶ τὸ σταυρὸ ἀπὸ τὸ χρυσικαρέο τοῦ Μπελαμόρε. "Ακούσες;

— Ναι, ναι, ἀκούσα! ἀποκρίθηκε ἀπὸ κάτου δ' Αντωνάκης, μὲ ἡρεμίαν

... Τὸ βραδὸν ἐγύρισε 'ςτὸ σπίτι, λίγη ὥρα ἀφοῦ ἐγύρισε κ' ἡ γυναικα του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψι τῆς Κρουσταλλένιας. Ἡταν ροδοκόκκινος καὶ χαρούμενος. Κρατοῦσε ἔνα μικρὸ πακέτο ἀπὸ κίτρινο χαρτί, δεμένο μὲ τριανταφύλλιὰ κορδελίτσα. Καὶ τὸ πέταξε 'ςτὴν ποδιὰ τῆς 'Αντζόλας χωρὶς λέξη.

— 'Η φανέλλα ποῦ σοῦ εἶπα, εἶνε;

— Καλὲ ποία φανέλλα; . . . "Ανοιξέ το, γιαμά, νὰ ξεστραβωθῆσ!

— Μπᾶ! Μπᾶ! ἔκαμε ἡ σιδόρ 'Αντωνάκανα μόλις ἔξετύλιξε τὸ πακέτο.

— Τίστα! πές, γιαμά, καὶ τὸ φέστο! φώναξε δὲ Κιτραμῆς.

— Ναί, ή μπατίστα γιὰ τὸ φωτίκι.

— «Ναί, ή μπατίστα γιὰ τὸ φωτίκι» ξανάπεκ' ἔκεινος, περιπαῖζωντας τὴν φωνὴν τῆς γυναικας του ἀμή τι ἔλεγες, μάτια μου; Πῶς θὰ ἐπερίμενα τὰ σπαράνια τὰ δικά σου, καὶ θάφινα τὸ ξένο παιδί νὰ γεράσῃ ἀβάφτιγο; "Ε;.. Γιὰ ίδες τώρα κι' ἀπὸ δῶ!

Κ' ἔβγαλε ἔνα κουτάκι πέτσινο, μὲ τὴ μάρκα τοῦ χρυσικοῦ Μπελαμόρος, τὸ ἄνοιξε, καὶ 'ςτὰ σπιθόβιλα μάτια τῆς σιδόρας 'Αντωνάκανας ἔλαμψε ἔνας ὕμορφος σταυρὸς ἀπὸ σμαλτωσμένο χρυσάφι, στολισμένος μὲ μαργαριτάρια καὶ περασμένος σὲ χρυσὴ ἀλυσιδίτσα, πλούσιος καὶ κομψός.

— Σάρεσει γιαμά;

— Μάρεσει... μά... μποροῦσε νὰ εἶνε καὶ πήλειο σέμπλιτσες... γιατὶ νὰ πετάξῃς ἀδικά τόσα λεφτά;

— Όρίστε! δρίστε! ἔφωναξε δὲ σιδόρ 'Αντωνήκης ψευτυθυμωμένος. Θὰ μὲ βαρογιμήσῃ τώρα ἡ κυράτσα 'Αντζόλα, πῶς πετάω λεφτά!.. Σπαρανιάρω; δὲ σάρεσει· ξοδεύω; δὲ σάρεσει. 'Εσενανε, ψυχή μου, δὲν σὲ βρίσκει κανείς!

— "Ας εἶνε! τὴν ὑγειά σου νάχῃς καὶ νὰ ξοδεύῃς.

— "Οσκε, θὰ σὲ ωρήσω! λές καὶ τοῦ λόγου σου ξεδουλεύεις τὰ λεφτά. . . 'Έγὼ εἶμαι δὲ νοικούρης καὶ κάνω δὲ τι θέλω, καὶ δὲ σάρεση, νὰ κάμης τὴν ἀναφορά σου 'ςτὸ Μέττιλα!¹

— "Ας τα τύρα, εἶπε ἡ 'Αντζόλα σκασμένη

¹ Στὸ Μέττιλα, τὸ ἄγαλμα τοῦ ἄγγελου ἀρμοστῆ Μαύτλανδ· 'ς αὐτὸ παρατέμπουν οἱ ἀστεῖοι ζακυνθινοὶ ρόσους κάνουν ἄφετα παράπονα.

'ςτὰ γέλια, καὶ πές μου καλλίτερα ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μας θὰν τὸ βαφτίση.

— 'Εγώ, ψυχή μου, ἔγώ. "Α! θέλω νὰν τὸ βαφτίσω ἔγώ γιὰ νὰν τοῦ βγάλω τὸ χρυσό σου ὄνομα: Βαφτίζεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ 'Αγγελική. "Α! οὐλά καὶ οὐλά, μὰ σὲ τοῦτο ἐπιμένω. Μόναχά, γιὰ νὰ μὴ γένεται μωσούλιο καὶ σύγχυσι 'ςτὸ σπίτι, τὴ φιότσα¹ μου θάν τηνέ λέω 'Αντζολίνα... Τοῦ λόγου σου "Αντζόλα... ἔκεινης 'Αντζολίνα... τὴν ἀφεντιά σου "Αντζόλα... πινομή της 'Αντζολίνα. Πάει ιστά! Τώρα, ἀν δὲν τὴν ἐπάντρεψες ἀκόμα καὶ βρέσκεται 'ςτὸ μαγερεῖο, κράξε τὴ Διαμαντίνα νὰ φέρῃ ἔκεινα τὰ φαδικοβλάσταρα, γιατὶ πεινάω ποῦ δὲ σὲ βλέπω!

Φαιδρότατος 'ςτὸ βραδυνὸ τραπέζι δ σιδόρ 'Αντωνάκης, ἀφοῦ ἐτράβηξε καὶ κάμποση βεροπέα, — ἀσπρὸ γλυκόπιοτο χρασί, — θυμήθηκε τὸ σχετικὸ τραγούδι, καὶ τὸ τραγούδησε μὲ περιπάθεια, ποῦ προσπαθοῦσε νὰ τὴν κάνῃ κωμική:

Μὰ γὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴ γλυκότητά σου,
μπίο - μπό!..

Θενά βαφτίσω ἔνα παιδί νὰ βγάλω τὸνομά σου.
μπίο - μπό!..

Τὸ βάφτισα καὶ τοῦβγαλα, "Αντζόλα, τὸνομά σου,
Μὰ οῦτε 'ςιὰ κάλη σοῦμοιασε, οῦτε καὶ 'ςτὴν
[καρδιά σου.

"Επειτα τὸ ἐσχολίασε:

— "Ας εἶνε, εἶτε· δόσο γιὰ τὰ κάλη δὲν εἶνε κανένα δύσκολο νὰ σοῦ μοιάσῃ· γιατὶ νὰ λέμε τὴν ἄγι ἀλήθεια, καὶ ἡ μάνα της εἶνε πολὺ ὕμορφη, καὶ δὲ πατέρας της δὲν πάει παφακάτου. Μὰ δόσο γιὰ τὴν καρδιά... νὰν τὰ λέμε καὶ νὰ μὴν ξεροκοκκινίζουμε... ἀδύνατο μοῦ φαίνεται!..

Κ' ἔξακολούθησε τώρα πολὺ σοβαρός, μὲ συγκίνησι ποῦ ἔκανε τὴ φωνή του νὰ πνίγεται:

— Γιατὶ τὴν καρδιὰ τὴ δική σου, "Αντζόλα μου, στοχάζουμαι, σπάνιο πράμα νὰ τὴν ἔχῃ ἀνθρωπὸς γεννημένος.. Είσαι καλὴ γυναικα ἐσύ, δόσο δύνεται καλή.. . ἔγὼ εἶμαι κακός, καὶ κάθε τόσο σὲ μαρτουρεύω.

— Κακός! εἶπε τότε ἡ "Αντζόλα σχεδὸν ἀπὸ μέσα της. Μακάρι νὰ ήταν ἔτσι οὖλ' οἱ κακοὶ τοῦ κόσμου!

[Ἐπειτα συνέχεια] ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΔΟΣ

¹ Φιότσα, βαφτιστικά

ΚΑΖΑΝΗΣ

Ο ΝΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ Η'.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ*

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

'Εὰν δι' ἔνὸς βλέμματος περιλάβωμεν τὴν προσπαθεῖῶν, τῆς μυήσεως ἐπιζητεῖται ἡ ἐνίσχυσις τῆς θελήσεως, ἡ ἀγωγή, ἔως τότε ἀπλῶς φυσικὴ καὶ βιοτεχνική, λαμβάνει διεύθυνσιν ἡθικήν. Τέλος δταν ἡ θρησκεία ἔγεινε δύναμις, δταν ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῶν ἐπιστημῶν, ίδιως δταν ἡ φιλολογία καὶ αἱ τέχναι ἔλαβαν μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἡ ἀγωγὴ μεταβάλλεται καὶ γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πνευματική, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀ-

* Die Erziehung, von Letourneau. Leipzig G. Göschen'sche Verlangshandlung 1902. — Συμπεράσματα τοῦ τελευταίου κεφαλαίου.

ἀργότερα διὰ τῶν καταλλήλων ἀσκήσεων, τῶν προσπαθειῶν, τῆς μυήσεως ἐπιζητεῖται ἡ ἐνίσχυσις τῆς θελήσεως, ἡ ἀγωγή, ἔως τότε ἀπλῶς φυσικὴ καὶ βιοτεχνική, λαμβάνει διεύθυνσιν ἡθικήν. Τέλος δταν ἡ θρησκεία ἔγεινε δύναμις, δταν ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῶν ἐπιστημῶν, ίδιως δταν ἡ φιλολογία καὶ αἱ τέχναι ἔλαβαν μεγάλην ἀνάπτυξιν, ἡ ἀγωγὴ μεταβάλλεται καὶ γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πνευματική, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀ-

τόμου διὰ μέσου τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ παρουσιάζουν τὰς τρεῖς μεγάλας κατεύθυνσεις τῆς παιδαγωγικῆς.

Τὸ ζήτημα εἶνε μὲ ποιὸν σκοπὸν καὶ μὲ ποῖον πνεῦμα πρέπει νὰ παιδαγωγηθῇ τὸ σῶμα, ή καρδία καὶ ή διάνοια. Ἡ ἀπάντησις ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ εἴδους τοῦ κρατοῦντος πολιτισμοῦ. Οὕτω, πολιτισμὸς βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ πολέμου ὑπαγορεύει τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ μετατρέπει τὴν ἀγωγὴν εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Πολιτισμὸς ποτισμένος βαθέως μὲ θρησκευτικὸν αἴσθημα θὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὸν ἀσκητισμόν, ἐνῷ πολιτισμὸς ἐκλεπτυσμένος ὑπεράνω ὅλων θὰ θέσῃ τὴν καλιτεχνικήν, τὴν φιλολογικήν, τὴν ἐπιστημονικήν καὶ τὴν φιλοσοφικήν ἔκπαίδευσιν. Ἡ πρώτη δύνην φροντὶς τοῦ παιδαγωγοῦ εἶνε νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς τὸν ἐπιζητούμενον σκοπόν.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Πρέπει, ἐκ συμφώνου μὲ τὸν Ἐρβερτ Σπένσερ, νὰ περιορίσωμεν τὰς παιδαγωγικὰς ἀξιώσεις εἰς τοιαύτην προπόνησιν τοῦ παιδίου, ὥστε νὰ τὸ προσαρμόσωμεν μὲ τὴν ζωήν, ή δοπία τὸ ἀναμένει; ἐπομένως νὰ τὸ ἔξασκήσωμεν ἡσυχῶς εἰς τὴν δουλείαν ἐὰν ὀφεῖλῃ νὰ εἴνε δοῦλος; Πρέπει νὰ ἐντείνωμεν τὴν προσοχὴν δύπως μὴ σχηματίσωμεν ἀνθρώπινον δὲν ἰδεῶδες, δοπίον δὲν ἥθελεν ἀνεχθῇ ή κοινωνία, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁποίας θὰ ζήσῃ; Πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν σκληρότητα τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα τῶν ὡς σωτηρίαν προπόνησιν διὰ τὴν κτηνωδίαν τοῦ κόσμου; Τότε τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ γίνεται οὐχὶ ἀπλοῦν ἀλλὰ καὶ πολὺ περιβαλλομένην ἀπὸ λειμῶνας διὰ τὰ ἀθλητικὰ παίγνια. Ἀπεναντίας, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν καὶ ἔτι περισσότερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὰ παλαιὰ κολλέγια διὰ τῆς ἀνθυγεινῆς κατασκευῆς των, τοῦ ἐλαττωματικοῦ ἀερισμοῦ, τῶν μικρῶν αὐλῶν, τοῦ ρυπαροῦ συχνὰ περιβιάλλοντος, τῆς πιεστικῆς πειθαρχίας των, παρουσιάζουν συγχρόνως τὸν χαρακτῆρα μοναστηρίου, στρατῶν καὶ σωφρονιστηρίου. Ἀπὸ τὰ ἴδρυματα αὐτὰ ἔξαγονται καὶ ἔτος εἰς τὴν κοινωνίαν νεανίαι ὧδοι, στερημένοι πάσης πρακτικῆς γνώσεως.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Καὶ η Γερμανία ἐν μέρει, δπως η Ἰταλία καὶ η Γαλλία, παρὰ τὰς δειλὰς μεταφρυματικὰς προσπαθείας, πρό τινος ἐπιχειρηθείσας καὶ σχεδὸν ἔξουδετερωθείσας διὰ τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ προγράμματος καὶ τῆς μανίας τῶν ἔξετάσεων, δὲν ἀπεμαρτύνθη ἀκόμη ἀποφασιστικῶς τῆς φυσικῆς. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν

Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΣΚΗΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι, καὶ Ἰδίως η Ἑλλὰς καὶ η Ἄραβη, ἀπέδωσαν πάντοτε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν φυσικὴν ἀσκησιν, τὴν δοπίαν μόνον αἱ ἀσκητικαὶ θρησκείαι κατέρριψαν. Προέχει εἰς τοῦτο ὁ χριστιανισμός, ὁ δοπίος ἀνύψωσεν εἰς δόγμα τὴν περιφρόνησιν τῆς μνημῆς δυνάμεως καὶ τῆς καλλονῆς. Ἡ ἀνθρωποποτόνος αὐτὴ ἀποφίεις ἐπεκράτησεν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν καθ' ὅλον τὸν μεσαῖον σῆμερον ἀκόμη εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς λατινικὰς χώρας ἐπιδρᾷ εἰσέτι ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς. Ἡ Ἀγγλία καὶ η Ἀμερικὴ εἶχαν τὴν ἐπίνοιαν νὰ ἀπαλλαγοῦν, καὶ ὁ Ἐρβερτ Σπένσερ διετύπωσε τὴν κρατοῦσαν εἰς τὸν τόπον του γνώμην εἰπών: «Ο πρῶτος δρός τῆς εὐδοκιμήσεως εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶνε νὰ εἴνε κανεὶς καλὸν ζῶον καὶ διὰ πρῶτος δρός τῆς εὐημερίας εἶνε τὸ ἔθνος νὰ ἀποτελῇται ἀπὸ καλὰ ζῶα». Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκτιμῶνται πολὺ τὰ ἀθλητικὰ παίγνια, αἱ φυσικαὶ ἀσκήσεις, Ἰδίως εἰς τὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια. Κάθε φοιτητὴς εἶνε μέλος γυμναστικοῦ συλλόγου, καὶ οἱ καθηγηταὶ αὐτοί, δοι οἱ εἰμπροσοῦν νὰ ἐκγυμνάσουν, δὲν παραλείπουν νὰ προσθέσουν εἰς τοὺς τίτλους των τὸ ἐπίθετον athletie. Ἐκτὸς τούτου τὰ καταστήματα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, σχεδὸν δλα, εἶνε εἰς τὰς ἔξοχάς, εἰς τοποθεσίας ὑγιεινάς, δπως καθὲν τούτων σχηματίζει μικράν πόλιν, περιβαλλομένην ἀπὸ λειμῶνας διὰ τὰ ἀθλητικὰ παίγνια. Ἀπεναντίας, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Γαλλίαν καὶ ἔτι περισσότερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὰ παλαιὰ κολλέγια διὰ τῆς ἀνθυγεινῆς κατασκευῆς των, τοῦ ἐλαττωματικοῦ ἀερισμοῦ, τῶν μικρῶν αὐλῶν, τοῦ ρυπαροῦ συχνὰ περιβιάλλοντος, τῆς πιεστικῆς πειθαρχίας των, παρουσιάζουν συγχρόνως τὸν χαρακτῆρα μοναστηρίου, στρατῶν καὶ σωφρονιστηρίου. Ἀπὸ τὰ ἴδρυματα αὐτὰ ἔξαγονται καὶ ἔτος εἰς τὴν κοινωνίαν νεανίαι ὧδοι, στερημένοι πάσης πρακτικῆς γνώσεως.

καὶ τὴν Ἀμερικὴν τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων καὶ τὸν φοιτητὰς τῶν κολλεγίων καὶ τῶν πανεπιστημίων χαίρεται νὰ τοὺς βλέπῃ κανείς. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν ὑπὸ φυσικὴν ἐπόψιν διὰ τὴν νεολαίαν τῶν σχολῶν καὶ λυκείων τῆς λατινικῆς φυλῆς; Ἐν τούτοις ηρησις: νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ, εἶνε η ἀκριβῆς ἔκφρασις τῆς ἀληθείας. Πολύτιμοι ἴδιοτητες τοῦ χαρακτῆρος εἶνε στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς τὴν φυσικὴν εὐρωστίαν. Ἡ δραστηριότης, η τόλμη, η ἴσχυς τῆς θελήσεως, τὸ πνεῦμα τῆς πρωτοβουλίας, εἰσχωροῦν πολὺ σπανίως εἰς ἀσθενή σώματα. Εἰς βαθμόν τινα φυσικῆς ἔξασθενίσεως ἀνταποκρίνεται συχνὰ η ἥθική ἀδράνεια, τὴν δοπίαν ὑποδάλπει ἄλλως η στρατιωτική πειθαρχία τῶν καταστημάτων τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Ἀπεναντίας μεγάλη ἐλευθερία, εὐρεῖα χρήσις ὑπαρχίων παιγνίων, γενίκευσις τῆς κοινωνικής καὶ γυμναστικαὶ τινες ἀσκήσεις ἐπιμελῶς ἐκλεγόμεναι καὶ μετὰ μέτρου ἐκτελούμεναι δεξίους περισσότερον διὰ νὰ μετασχηματίσουν ἀνδραὶ καὶ γυναικαὶ ἀκόμη ἀπὸ τὰς πεταλαιωμένας σχολικὰς ἔργασίας, τὰς δοπίας δημοσίων μετέδωκε κατὰ παράδοσιν. Κατενοήθη τοῦτο εἰς τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὰ πλείστα τῶν καλλεγγίων τῆς δοπίας ὑπάρχει ίατρὸς εἰδικός, ἐπιφορτισμένος δπως ἐπιβλέπῃ καὶ κανονίζῃ τὴν γυμναστικήν.

ΥΠΟΛΕΙΠΕΤΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΑΩΓΗ

Λεπτοτέρᾳ εἶνε η ἥθικη παίδευσις. Ἐν τούτοις σωρεία γεγονότων ἐκ παρατηρήσεως μαρτυροῦν διὰ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν η ἀνθρωπίνη φύσις εἶνε πολὺ εὐμάλακτος τὸ ἀληθές καὶ ἀναμφισβήτητον εἶνε διὰ δλόκληρος η ἥθικη ἡμῶν προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ἀγωγὴν καὶ Ἰδίως ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν τῶν προγόνων, εἰς τὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυνατὸν νὰ προπαρασκευασθῇ η γένεσις νέων κλίσεων, τῶν δοπίων τὴν ἀνάγκην θὰ αἰσθανθοῦν αἱ μέλλουσαι κοινωνίαι. Άλλ' ὑπὸ τὴν ἐπόψιν αὐτὴν δοπίαν διερίζομεν τὰς ἔμφυτους καλὰς ἡ κακὰς κλίσεις ἡμῶν. Μερικαὶ τῶν ἔμφυτων τούτων διαθέσεων ἔχουν τόσην ἐνέργειαν, ὥστε μένουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ πάσης ἀτομικῆς ἀγωγῆς, ἀλλ' αἱ πλεῖσται τούτων ἡμποροῦν εἴτε νὰ μετριασθοῦν εἶνε νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ καταλήλου ἀγωγῆς. Εἶνε μάλιστα δυ

ἰσχυροτέρους δπως ἐπιτύχουν καὶ ἀναθρέψουν περισσότερα τέκνα· ἀλλ' ἐπιτυχία κατὰ τὴν τρέχουσαν ἔννοιαν τῆς λέξεως εἶνε κέρδος χρήματος. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν βροντοφωνάζουν τοῦτο, καὶ ὁ σεβασμὸς διὰ τὰ δολλάρια κατέστη θρησκευτικός. Δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ διτὶ ἡ ἡμικὴ ἀγωγὴ δὲν θὰ διοργανωθῇ σοβαρῶς προτοῦ αἱ πολιτισμέναι κοινωνίαι μας ὑποστοῦν βαθείας μεταμορφώσεις.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Διὰ τὴν πνευματικὴν ἀγωγὴν δύναται νὰ συμβῇ ἄλλως. Εἰς χρόνον ἀρχετὰ προσεχῇ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅλαι αἱ πολιτισμέναι κοινωνίαι θὰ προσπαθήσουν νὰ δώσουν εἰς πάντα τὰ πνεύματα ἀρκετὴν μόρφωσιν, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν εὐφυὴς παιδαγωγικὴ θὰ κατορθώσῃ νὰ παρασκευάσῃ πᾶν ὅτι δύναται καὶ ὀφείλει ἔκαστον πολιτισμένον ὅν νὰ γνωρίζῃ. Ἡ διάρκεια τῶν σπουδῶν δὲν θὰ αὐξήσῃ ἐπὶ τούτου ἀπ' ἐναντίας μάλιστα, διότι θὰ καταργηθοῦν αἱ παραλόγοι παλαιαὶ μέθοδοι. Ὁ διδάσκαλος θὰ ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κρίσιν καὶ δηγεῖς μόνην τὴν μνήμην. Ἡ σπουδὴ τῶν γλωσσῶν δὲν θὰ παραλύεται πλέον διὰ τῆς γραμματικῆς. Θὰ ἔννοιη ὅτι διὰ νὰ διδαχθῇ εὐχερῶς μία γλῶσσα πρέπει ἀπὸ παιδικῆς ἥλικίας νὰ γίνεται ἔξασκησις ἀπλῆ εἰς διμιλιανή, ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Θὰ παρατηρηθῇ ὅτι αἱ γραμματικαὶ μελέται δέον νὰ τίθενται ὅχι εἰς τὴν ἀρχὴν ἄλλῃ εἰς τὸ τέλος. Δὲν θὰ προσκολληθοῦν πλέον εἰς τὰ Λατινικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικά, ὡς ναυαγοὶ εἰς σανίδα σωτηρίας. Ἀντὶ νὰ διασπείρουν τὴν προσοχήν, ἀρκετὰ καθ' ἔνατὴν φευγαλέαν, τῶν παιδιῶν, ἀναγκάζοντες αὐτὰ ν' ἀσχοληθοῦν ἐντὸς τῆς ιδίας ἡμέρας εἰς διάφορα ζητήματα, θὰ ταξινομήσουν εἰς λογικὴν σειράν· καὶ ἐκ συμφώνου μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν ψυχολογίαν τὰς διαφόρους γνώσεις. Αἱ κυριώτεραι τούτων θὰ παρουσιάζωνται καθ' ὅλην τὴν κλίμακα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' εἰς ἔκαστην βαθμίδα ἡ προσοχὴ θὰ καταβάλλεται δπως ἔξαντληθῇ ἡ μία ὑλὴ προτοῦ γίνη ἔναρξις ἄλλης. Συστηματικὴ ἐπιστήμη ὅμοιαζει πρὸς δένδρον. "Εχει κορμόν, κυρίους κλάδους, κλαδάκια, μίσχους καὶ

φύλλα. "Οι περιέχει θεμελιῶδες, ἡμιπορεῖ πάντοτε νὰ συνοψισθῇ εἰς ὀλίγας σελίδας. Πέριξ τῶν οὖσιωδῶν τούτων δεδομένων, γεγονότα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ιδιαίτερα καὶ ὀλιγώτερον δλονὲν σημαντικὰ ἡμιποροῦν φυσικῶτατα νὰ συγκεντρωθοῦν. Δὲν πρέπει δμως ἡ μελέτη τοῦ ἐπιστημονικοῦ δένδρου νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ φύλλα, δπως συχνότατα εἰς τὰ σχολεῖα μας. Εἰς σύστημα δημοσίας ἐκπαιδεύσεως οὕτω λογικῶς διαρρυθμισμένον, ἐκάστη βαθμὶς ἐπαρκοῦσα καὶ καθ' ἔνατὴν θὰ ἀπετέλει συγχρόνως τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς δποίας θὰ ἐστηρίζετο ἡ ἀνωτέρα βαθμὶς, καὶ καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας ταύτιας ἡ ἀγωγὴ θὰ ἡτο ἀκεραία δηλαδὴ φυσική, ἡμικὴ καὶ πνευματική.

ΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΘΑ ΕΙΝΕ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟΙ ΗΜΩΝ

Εἶνε φανερὸν ὅτι τοιαύτη μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν παιδαγωγικὴν δὲν ἡμιπορεῖ ἀποτόμως νὰ πραγματοποιηθῇ. Πρῶτον θὰ καταστρωθοῦν αἱ μεγάλαι γραμμαῖ, ἀλλὰ διὰ τὰς λεπτομερεῖας πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις μέσων εὐφυῶν προητοιμασμένων καὶ μελετημένων. "Αλλως τε τὰ συστήματα τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ ενδίσκωνται πάντοτε ὑπὸ μελέτην καὶ πάντοτε νὰ βελτιωθοῦνται. Εἰς τὸ ζῆτημα τοῦτο, πλέον ἡ εἰς πᾶν ἄλλο, ἡ τελειότης δὲν ἐπιτυγχάνεται ποτέ. Εἶνε ἀρκετὸν πρὸς τοῦτο νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑγῆς, σοφῆς καὶ προθοδευτική ἀγωγὴ τοῦ σώματος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῶν παίδων εἶνε σχεδὸν ἀδύνατος εἰς τὰς ὑπερδέρως συγκεντρωτικὰς χώρας. Διὰ νὰ μεταρρυθμίσουν δμως τὴν παιδαγωγίαν των αἱ χθραὶ αὐται αἱ καισαρικῶς ὀργανωμέναι, ὁφειλον νὰ καταργήσουν πρῶτον τὴν καταθλιπτικὴν διοίκησίν των, νὰ χωρισθοῦν εἰς ἐλευθέρας καὶ δμοσπόνδοντες πόλεις, τῶν δποίων τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ συστήματα θὰ ἔξελέγχονται καὶ θὰ ἐδιορθωθοῦντο ἀμοιβαίως. Εἰς πόσας ἀφορμὰς καταστροφῆς δὲν ἀντέσχε τὸ ἀνθρώπινον γένος, κερδίζον πάντοτε ὀλίγον ἔδαφος, προοδεύον ἐπιπόνως καὶ ὅλων τῶν ἐμποδίων. Τί ἡμιπορεῖ νὰ γένη ὁ ἀνθρωπός ἐὰν ἐκαλλιεργοῦντο ὅλαι αἱ ἴδιοτητες τὰς δποίας ἐμφύτως ἐγκλείει; Τοῦτο εἶνε ζῆτημα σωτηρίας, διότι ἐπὶ ποιηῇ ἔξαφανίσεως πρέπει οἱ ἀπόγονοι μας νὰ εἰνε ἰσχυρότεροι, ὀραιούτεροι, καλλίτεροι καὶ εὐφύεστεροι ἡμῶν.

[Μετάφρασις Σ. Λ.]

K. ΛΕΤΟΥΡΝΩ

ΟΙ ΔΥΟ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΒΡΟΥΓΩΝ

Στοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως, ἡταν στὰ Βρούγα ἔνας πλούσιος νοικοκύρης, ὃπου δὲν τὸν εὐχαριστοῦσαν τὰ μεγάλα συμπόσια, εἰς τὰ δποῖα οἱ συμπατριῶται τοῦ διεσκέδαζαν τρώγοντας πολὺ καὶ γελῶντας ἀδιάκοπα. Θὰ τοῦ ἀρρεσε νὰ δίχηγῃ τὸ δοξάρι, γιατὶ ἐκολακεύετο ἡ φιλοτιμία του νὰ ἔλθῃ πρῶτος ἀπὸ ὅλους, ἀλλὰ δὲν εὑρισκε καμμίαν σπουδαίαν εὐχαριστησιν νὰ τὸν θαυμάζουν οἱ συντοπίτες του γυναικούλες. Είχεν δλίγον μάλιστα βαρεθῆ τὴν γυναῖκα του, ἀν καὶ τοῦ ἡταν πιστὴ καὶ δροσερὴ ἀκόμα: είδα δμως τὴν εἰκόνα της, κ' ἡταν σὰν τές μικροῦλες τοῦ Μέμμιληγ, ἀφιερωμένη σὲ κάθε πρᾶγμα ποῦ ναι κλεισμένο στὸν ταπεινὸν κύκλον μιᾶς τακτικῆς ζωῆς, καὶ τίποτα δὲν ἤξενρεν ἀπὸ τὰς ἐλαφρότητας καὶ τοὺς ἐνθουσιασμούς, ποῦ μόνοι αὐτοὶ θὰ εὐχαριστοῦσαν τὸν ἀερογον ἐκείνον μελαγχολικόν.

Μ' αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, ἔκαμε τάμα νὰ ταξιδεύσῃ στοὺς Ἀγίους Τόπους. Καὶ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ γιὰ δυὸ αὐτίες, γιὰ νὰ κατορθώσῃ μεγάλα πράγματα καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ.

Πρέπει δμως πάντοτε νὰ κόβῃ κάνεις τὰ φτερά του ὁ Φλαμανδός δὲν πῆγε πέρα ἀπὸ τὴν Ίταλίαν μιὰ γυναῖκα μὲ τὴν εὐμορφιὰ τοῦ τόπου ἐκείνου, δποῦ γι' αὐτὸ τοῦ ἐφάνηκεν ἀσύγκριτη, ἐκράτησεν στὰ γυμνωμένα τῆς στήθη τὸ τετράγωνο κεφάλι τοῦ ξένου. Ἡταν ἀλλοτε ἐδρωμένη τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου, καὶ γιὰ μιὰ νύκτα τοῦ νέου Πὶκ Δὲ Λαμιρανδόλ. Είδα τὰ πορτραῖτα των, δποῦ τὰ πῆρε ὑστερα μαζὶ τῆς στὴν Φλάνδραν, καὶ δποῦ είλην στὴν Ἀνβέρσαν, στὸ παλάτι Πλαντέν. Ὁ Λαυρεντίος Μέδικος εἶναι χονδρός καὶ ὁυπαρός σὰν καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς, καὶ δποῦ μελαγχολικὸν αὐτὸν καθρέπτην, τριγυρισμένον ἀπὸ τὰ χόρτα τοῦ μοναστηρίου, δποῦ φυτρώνουν εἰς τὲς παλιές τὲς πέτρες, καὶ ἡ σκέψις των ἐτρέχει μὲ τὸ ψυχορό νερὸ κ' ἔχαντο κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινοὺς θόλους. Ὁ οὐρανὸς ἡταν τόσον κοντὰ σ' δλες αὐτὲς τὲς μικρὲς στέγες, τόσον παράξενα κομματισμένες, ὥστε τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας ἐνόμιζε πῶς τὸ ἐγγίζει. Καὶ τότε χωρὶς ἄλλο βέβαια, δπως καὶ σήμερα, τὸ καφενεῖον τῆς Ἀγελάδος είχε κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τὴν λεπτὴ καὶ ταπεινὴ ταράτσα του, ποῦ τὴν ἐστήριζαν μικρὲς κολῶνες. Καὶ ἵσως ἐπίσης, δπως τὸ ἥκουσα, επαιξαν καὶ τότε θλιβερὴ μουσικὴ στὴν μικρὴ

ἡμιποροῦσε νὰ συνηθίσῃ στὴν σκέψιν, δτι μίαν ἡμέραν μακρυά του αὐτὴ θὰ ἡταν γριὰ κι ἀξιούπητη, τὴν παρακάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσῃ στὴν Φλάνδραν, δποῦ θὰ εύρισκαν δλα τὰ ἀγαθά.

"Η Κλορίνδα, ἐκεὶ δποῦ ἐμάθαινε τὸν ἀγαπημένο της βάροβαρον νὰ εὐχαριστήται εἰς δλα τὰ ὀρατὰ πράγματα, είχε ζεμάσει αὐτὴ νὰ τ' ἀγαπᾷ, καὶ μόνον ἀπ' αὐτὸν νὰ χωρισθῇ, τῆς ἐφαίνετο βαρύν ἔτοι εδέχθη τὴν θλιβερὰν αὐτὴν ἔξορίαν. 'Αλλ' δσο καὶ στὸ ταξίδι των πηγαναν ἐμπρός, τόσο καὶ πιὸ πολλὴ στενοχώρια ήσθάνοντο, διότι ἡ φύσις ἐγίνετο πιὸ πτώχη, καὶ ἐπήγαιναν πρὸς τὰ μέρη τοῦ χειμῶνος.

"Οταν ἔφθασαν ἐμπρός στὰ Βρούγα, κατάλαβαν κι ὁ ἔνας κι ὁ ἄλλος, δτι, περνῶντας τὸ τελευταῖον αὐτὸ δριον, ἐτελείωναν κ' ἔνα μέρος τῆς ζωῆς των, τὸ δποῖον ἡταν ἡ νεότης των. Η πεδιάς ἡταν παγωμένη μέσα στὸν ἥλιο, ἔναν ἀδύνατον ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ, δποῦ ἔπεφτεν ἀπὸ τὸ πιὸ μολυβένιον οὐρανόν. Ὁ φόβος ἐσφιγγε τὴν καρδιὰ τῆς ξένης, μῆπως τὴν ἀγαπήσῃ δλιγόντερον ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ γυναῖκα του, καὶ τὴν διώξῃ αὐτὴν. Κι αὐτὸς ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, βλέποντας τές πρώτες εἰκόνες, δποῦ είχαν μαγεύσει τὰ παιδιά του μάτια, ἔλυνων μὲ τὴν ἰδέαν, δτι θ' ἀπέθαινεν μιὰ μέρα.

"Ἐτσι ἔφθασαν στὴν προκυμαία Ροζέρ, καὶ ἀκούμβησαν πάνω ἀπὸ τὴν μικρὰν λίμνην, ἡ δποία βρέχει τὰ χαμηλὰ σπίτια, καμιωμένα μὲ τοῦβλα καὶ χωματισμένα μ' ὄχρα ἐδῶ κ' ἔκει. 'Η βαρειὰ μυρουδιά της τοὺς ἐνθύμιμες τὸν παράδεισον τῆς Βενετίας. 'Εκύττοζαν τὸν μελαγχολικὸν αὐτὸν καθρέπτην, τριγυρισμένον ἀπὸ τὰ χόρτα τοῦ μοναστηρίου, δποῦ φυτρώνουν εἰς τὲς παλιές τὲς πέτρες, καὶ ἡ σκέψις των ἐτρέχει μὲ τὸ ψυχορό νερὸ κ' ἔχαντο κάτω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν θόλους. Ὁ οὐρανὸς ἡταν τόσον κοντὰ σ' δλες αὐτὲς τὲς μικρὲς στέγες, τόσον παράξενα κομματισμένες, ὥστε τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παναγίας ἐνόμιζε πῶς τὸ ἐγγίζει. Καὶ τότε χωρὶς ἄλλο βέβαια, δπως καὶ σήμερα, τὸ καφενεῖον τῆς Ἀγελάδος είχε κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τὴν λεπτὴ καὶ ταπεινὴ ταράτσα του, ποῦ τὴν ἐστήριζαν μικρὲς κολῶνες. Καὶ ἵσως ἐπίσης, δπως τὸ ἥκουσα, επαιξαν καὶ τότε θλιβερὴ μουσικὴ στὴν μικρὴ

ψαράδικη ἀγορά. "Εστρεψε πρὸς αὐτήν, ὅπου ἔτρέμε καὶ τῆς εἰπεν:

"Γυρίζοντας μαζί σου στὸν τόπον αὐτόν, ἀπὸ τὸν διποῖον ἔφυγα πρὶν σὲ γνωρίσω, θέλω νὰ σοῦ πῶ μέσα ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, φύλη μου, πόσα πράγματα σοῦ ὁφεῖλω. "Ησουν πολὺ καλὴ γιὰ μένα, ὅπου ἡμουν ἔνας σωστὸς ἄγριος, καὶ τώρα αἰσθάνομαι μεγάλην γιὰ σένα εὐγνωμοσύνην!"

Τόσον πολὺ ἐσυγκινήθη, ὥστε αὐτή, ὅπου μὲ πολλὴν λεπτότητα ἐκαταλάβαινε τὰ γελοῖα πράγματα, εὐρέθηκε μὲ μάτια βουρκωμένα καὶ τοῦ ἀπήντησεν:

"Δὲν ἔξω πῶς γίνεται, φύλε μου, ἀλλὰ σύ, ὅπου εἶσαι καμιμὰ φρογὰ τόσον σκληρός, καὶ μπορῶ βέβαια νὰ σοῦ τὸ πῶ, καὶ ὀλίγον χονδρός, εὐρίσκεις καὶ πότε πότε πράγματα τόσον λεπτά, ὅπου κανεὶς δὲν σὲ περνᾷ. Καὶ νὰ εἶσαι βέβαιος, δτι κανένα στὸν κόσμον δὲν λογαριάζω παρὰ μόνον σένα».

Κι ἀγκαλιάσθηκαν, ὅχι τόσον σὰν δύο ἐρωτευμένοι, ὅσον σὰν ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή, ὅπου καταλαβαίνονται ἀπὸ τὴν ἵδια γενιά, σὲ τέτοιον βαθμόν, ὥστε θ' ἀπέθαιναν χωρὶς κόπον δ' ἔνας γιὰ τὸν ἄλλον πιστεύοντας διὰ καθένας, δτι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ του δὲν εἶναι μέσα του, ἀλλὰ μέσα στὸν ἄλλον.

"Ετσι ἐφθασαν στὸ σπίτι τοῦ Φλαμανδοῦ, ὅπου ἡ γυναῖκα του εὐλιξινῶς ἔχαρηκε γιὰ τὴν ἐπιστροφήν του, καὶ, μοιονότι βλέποντας τὴν ἐμπιστούνην αὐτήν, τὴν ἐλυπήθη διὰ τὸ ἄδικον ποῦ τῆς ἔκαμνε, ὅμως σκληρὰ ἥσθανετο τὶ θὰ ὑπέφερεν ἡ ὠραία του φύλη, ἡ ὅποια τοὺς ἔβλεπεν, μακρὰν ὀλίγα βήματα. Τὲς ἐπαρουσίασεν τὴν μίαν στὴν ἄλλην: «Ἀγαπημένη μου γυναῖκα, ἀγκάλιασε τὴν ἔνην αὐτήν, διότι εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία τῆς ζωῆς μου. Εἶναι μιὰ εἰδωλολάτρισσα, ὅπου τὴν ἐκατήχησα στὸν καιρὸν τῆς σταυροφορίας μου, καὶ ὅπου τὴν ἐπῆρα μαζί, γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ μακρά μου στὰ εἰδωλά της».

Τότε διεδόθη στὰ Βροῦγα ὁ λόγος, δτι ὁ εὐγενῆς προσκυνητὴς εἶχε κατηχήσει μιὰ εἰδωλολάτρισσα, καὶ δτι τὴν ἐφερενε μαζί του, καὶ δῆλος διὰδοτοῦ ἐπρόσφερεν ἔνα γεῦμα, εἰς τὸ ὅποιον εἶχε τὴν πρωτοκαθεδρίαν, ἔχοντάς στὰ δεξιά του τὴν ξένην, καὶ στ' ἀριστερὰ τὴν γυναῖκα του. Μ' ἀπόλαυσιν ἔβλεπε πόσον ἐθαύμαζαν τὴν θαυμβωτὴν ὠραιότητα τῆς ἐρωμένης του, ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ δύο ἦταν

σκεπτικοί, καὶ τοῦτο ἔκανε δῆλους νὰ τοὺς πιστεύσουν γιὰ δύο ἀγίους.

"Οταν ἐσήμανε ἡ ὠραὶ ν' ἀναπαυθοῦν, ἡ γυναῖκα του, ἡ ὅποια εἶχε χάσει πολὺ ἀπὸ τὴν δροσιά της νὰ τὸν κλαίῃ κατὰ τὸ σταυροφορικὸν του ταξίδι, τοῦ εἶπε μὲ σοβαρότητα: «Εἴμαι πολὺ μαραμένη, καὶ ἔχασα πιὰ τὲς ἀγάπες, αὐθέντη μου, δὲν πρέπει νὰ μὲ συντροφεψῆς, ἀλλὰ θέλω νὰ γίνω ὑπῆρχτρια, ἔκεινης, ὅπου τῆς ἔδωκες τὸν Παράδεισον, καὶ θὰ τὴν πάρω μαζί μου τὴν νύκτα».

"Ἡ Κλορίνδα ἐτρόμαζε μὲ τὴν ὃδεαν ν' ἀναπαυθῇ μόνη της, καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὴν ἐλάτρευε νά 'ναι στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γυναικός του λοιπὸν ἐδέχθη τὴν λύσιν αὐτὴν μὲ ἀπειρονή χαρά. Αὐτὸς τές ἔβοήθησε καὶ τὴν μιὰ καὶ τὴν ἄλλην νὰ γυνθοῦν, ἔπειτα ἔπειτε κι αὐτὸς στὸ ἄλλο κρεβάτι τῆς ἴδιας κάμαρας.

"Ἐτσι ἔζησαν καὶ οἱ τρεῖς, καὶ πολλὲς φορές, τὸν μακρὸν κειμῶνα τῆς Φλάνδρας, ὅπου τὸ κρύο ἦταν δυνατό, πότε ἡ μιὰ καὶ πότε ἡ ἄλλη ἀπὸ τὲς δύο γυναικες τοῦ κρατοῦσε συντροφιά.

Τὰ Βροῦγα εἶναι μιὰ πόλις ποῦ 'ναι σκεπασμένη μὲ δένδρα καὶ καθρεφτίζεται στὰ κανάλια, ποῦ τὴν δροσίζει ἀδιάποτα δι βροριᾶς καὶ ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰ καμπανίσματα τῶν ἐκκλησιῶν. 'Αλλ' ὅταν ἔβλεπαν τοὺς κύκνους νὰ προσπερνοῦν ἀθόρυβα τὴν προκυμαίαν, τοὺς ἤρχετο στὸν νοῦν, δτι ἐὰν τὰ Ιροῦγα βάνονν στὰ κανάλια τοὺς παγωμένους αὐτοὺς κύκνους, ἡ Βενετία βάζει γυναικες ἥδονικές. Καὶ οἱ δυό τους ηγχαριστοῦντο νὰ βλέπουν τὴν νύκτα νὰ σκεπάζῃ μὲ σκιὰν τὲς πολλὲς λεπτομέρειες καὶ κομψότητες τῆς φλάμανδικῆς τέχνης, καὶ ν' ἀφίνη νὰ φαίνεται μόνον τὸ ἐπιβλητικὸν ἐπέταγμα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ὅγκων. Στὴν μεγάλη πλατεῖα τῆς Ἀγορᾶς, ὅταν τὸ σκοτάδι ἔδειχνε τὴν ἀπλοϊκὴν βίγλαν σὰν κανένα εὐγενικὸ φλωρεντινὸ κάστρο, ἔβαζε στὸν νοῦν της ἡ ἔνη τοὺς τολμηροὺς ἔκείνους ἄνδρας, οἱ διόποιοι ἐκατοικοῦσαν ἔκει κάτω παρόμοια σκυρδωπά παλάτια, καὶ οἱ διόποιοι πρῶτοι τὴν εἶχαν σφίξει στὴν νεαρὰν ἀγκάλην των, κι αὐτὸς ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἐσυλλογίζετο, δτι στοὺς πλατεῖς πλακοστρωμένους δρόμους τῆς Τοσκάνης ἀριστερες ἐπιθυμίες εἶχαν θερμάνει τὴν ψυχήν του.

Κ' ἔτσι δὲν ἡμποροῦσαν χωρὶς μιὰ μέθη θλιβερὴ νὰ ἐνθυμηθοῦν τὲς περασμένες ἡμέρες τῆς Ἰταλίας. "Οχι ἔπι τέλους γιατὶ διὰ πολὺ μόνον μισὴ ζωὴ. 'Απὸ πάνω ἀπὸ τὰ καμηλὰ σπίτια τίποτε δὲν μπαίνει μέσα εἰς τὸ ἔρημον αὐτὸς μέρος, οὔτε τῶν ἀπολαύσεων δ

περιπάτους, ὅπου ἔκαναν τώρα μέσα στὴν ὁμίχλην τῆς θαλάσσης τοῦ Βροῦγα, καὶ ἀπὸ τὲς βραδυές, ὅπου εἶναι δι κόσμος γεμάτος; Τίποτα δὲν ἀνθίζε στὴν ψυχήν της πιὸ περίπλοκον ἀπὸ τὴν αὐλήν τοῦ μοναστηρίου, αὐλήν τετράγωνην ἀνώμαλην, ἵνα λιβάδι κομμένο μὲ στενὰ μονοπάτια, ἀπὸ τὰ διποῖα ἀνεβαίνουν σὰν βάσια τοῦ Πάσχα ψηλής ἀχαμνές λεύκες.

"Ἡ τελευταία ἐπιθυμία τῆς γριούλας ἦταν νάτην θάψουν δίπλα τοὺς ἰδιούς της, καὶ τοῦτο δὲν ἐφάνη σὲ κανένα παράξενο, γιατὶ τοὺς πίστευαν ἀγίους. "Ηθελε μάλιστα νὰ τὴν κάμουν ἀπὸ χαλκό, καὶ νὰ κάθεται στὰ πόδια τοὺς σὰν τὸν σκύλο τὸν πιστόν, ὅπου συνήθως βάζουν. 'Αλλ' ἡ μετριοφροσύνη αὐτὴν ἐφάνηκεν ὑπερβολικὴ καὶ ἀσυμβίβαστη μὲ τὸ οἰκογενειακὸν αἴσθημα· καὶ ἔτσι τοὺς βλέπομεν στὴν ἐκκλησία καὶ τοὺς τρεῖς πλάγι, πλάγι, κρατῶντας δι καθένας τὴν ταινία, δπου ἔχει γραμμένα τ' ἄγια λόγια, διαλεγμένα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια: «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾶς καὶ τυρβάζει περὶ πολλά· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἔξελεξατο».

"Οσο γιὰ μένα, διαμαρτύρομαι κατὰ τῆς ἀδιαφορίας αὐτῆς πρὸς τὴν δικαίαν της ἐπιθυμίαν, ἐναντιοῦμαι πρὸς τὴν υβριστικὴν αὐτὴν ἴσσητη, δπου εὐρίσκεται ὑψηλὴν χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ! Καὶ ὅταν δῆλος ὁ κόσμος ἐπανεῖ τοὺς ἀξιολύπητους πρωτογενεῖς, τὲς νοικοκυροῦλες τοῦ Μέμλιγγ καὶ ὅλες τὲς κοιμισμένες ὀφετές, μεγαλύνω τὴν Ιταλικὴν λαμπρότητα, τὸ πάθος, δπου δὲν κοιμᾶται καὶ δπου ἔχει δλας τὲς ἐκδηλώσεις τοῦ πάθους: τὸ πάθος τὸ ζωντανόν.

"Α, καὶ νὰ ἦτον στὸ χέρι μου, ἔκεινη ποῦ ἐγεννήθη γιὰ νά 'ναι υπῆρχτρια, θὰ ἦταν στὸν ἄλλον κόσμον ξαπλωμένη στὰ πόδια τῶν κυρίων της. 'Ο Θεός δὲν θὰ ἐγενοῦσε στὴν Φλάνδραν μιὰ ψυχή, τὴν ὁποίαν ἡμποροῦσε νὰ κάνῃ Βενετίαν! Τὴν φθάνει τὴν μικρούλα Φλαμανδὴ η τιμή, δποῦ τῆς ἔχομεν! Δὲν ἀγαποῦμε ὅμως καὶ δὲν τιμοῦμε παρὰ τὴν ἀγαθημένη καλόγρια τῆς Ἀπολυτρωσεως, καὶ ἐὰν συγκινοῦμαι μέσα σ' ἔνα μοναστῆρι, τοῦτο μοῦ συμβαίνει, γιατὶ ἀπὸ τὰ βάσιη τῆς μετριότητος ξαναγυρίζω μὲ πιὸ πολλὴ ἀκόμη φλόγα εἰς τὴν μεγαλοπρόεπιαν τοῦ θεατρικοῦ, ἡδονικοῦ καὶ πλουσίου πάθους.

ΜΩΡΙΣ ΜΠΑΡΡΕΣ

[Μετάφρασις Ἀδ.]

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα ἔντασης. — Ἀλεξανδρινή, Ροδία καὶ Περγαμηνή Τέχνη.

Διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ ὁ Ἑλληνισμὸς διεδόθη καθ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον, νέαι δὲ πόλεις, ὡς ή Ἀλεξανδρεια, ή Σελεύκεια, ή Ἀντιόχεια, ή Πέργαμος ἡριχίσαν νὰ ἴδρυνται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου ἀνδρὸς καὶ τῶν διαδόχων του, εἰς τὰς δοποὺς πολυάριθμοι τεχνῖται εὑρίσκον ἐργασίαν διὰ τὸν στολισμὸν τῶν δημοσίων ἰδρυμάτων, τῶν ναῶν καὶ τῶν πολυτελῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλέων.

Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ὄνομάζεται Ἑλληνιστικὴ καὶ καταλαμβάνει περίοδον 200 περίποτε ἑτῶν (300 – 100 π. Χ.).

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀναπτύσσεται ἴδιας ἡ βιομηχανία τῶν πολυτελῶν ἐκ μετάλλου ἀγγείων μὲν ἀναγλύφους παραστάσεις, τῶν ὅποιων δεῖγμα ὥραιον ἔχομεν εἰς τὸν θησαυρὸν ἐκ Βοσκεράλε, ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου διατηρούμενον. Ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἑσωτερικοῦ ἀγρείου ἀργυροῦ παρίσταται καὶ ὥραια προτομὴ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας. Ἐπίσης ἀναπτύσσονται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νέαι καλλιτεχνικαὶ τάσεις εἰς τὴν κοσμητικὴν τοιχογραφίαν καὶ τὰ λεγόμενα γραφικὰ ἀνάγλυφα μὲν παραστάσεις τοπίων, ζῴων, σκηνῶν ἀρχοτικῶν καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν πόλεων, μινθολογικῶν παραστάσεων ὥραιών καὶ όρωντικῶν. Ἀπήχησιν τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς τέχνης ἔχομεν εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Πομπηίας, αἱ δοτοῖαι δὲν εἶναι τίποτε ἀλλο παρά μιμητικές ἐξηρθενημένη τῶν Ἀλεξανδρινῶν τοιχογραφιῶν, καὶ εἰς τὰ κοινωνικά τῶν τοίχων ἐπίσης ἀνάγλυφα τοῦ Παλάτου Σπάδα τῆς Ρώμης, τοῦ Μουσείου τῆς Βιέννης καὶ ἄλλων.

Ως πρὸς τὴν Ἀλεξανδρινὴν Πλαστικὴν ἔχομεν ὥραιον δείγμα τὸν Ποσειδῶνα τοῦτον τῆς Μήλου, ὁ δόπιος εὐρέθη ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἡ περίφημος Ἀφοσίη τοῦ Λούβρου. Ὁ εὐρύστερνος θεὸς παρίσταται ὡς κυρίαρχος τῆς γῆς, ὡσδύνη γεγενόν τῶν χρόνων ἐκείνων τῶν Διαδόχων, ἐπιβάλλων θεατρικῶν διὰ τῆς πομπῶν παρουσίας του φαίνεται ὡς ἡθοποιὸς ἐπὶ σκηνῆς παριστάνων τὸν θεόν τοῦτον καὶ κομπαστικῶς ἐμφανιζόμενος, ἵνα ἐπάληξῃ τοὺς θεατὰς καὶ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐντύπωσίν των.

Ἐτερον δείγμα τῆς Ἀλεξανδρινῆς τέχνης ἔχομεν τὸν Ἐρμαφρόδιτον, τὸ διφυές ἐκεῖνο ὃν, τὸ δόπιον συνδυάζει τὰ καρακτηριστικὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἶναι ἔξτραμένος ἡδυτικῶς ἐπὶ ἀπολού δέρματος, κοιμάται, καὶ ὁ νοῦς του καθ' ὑπνοντος ἔχει βυθισθῆ εἰς ἡδονικὰ καὶ ὥραια ὅνειρα (ψευδῶς γράφεται ὡς Μαύρα). Τοιοῦτοι Ἐρμαφρόδιτοι ὑπάρχουν πλεῖστοι ὅντα τὰ Μουσεῖα, ὁ ἄριστος ἐν Ρώμῃ, ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Θερμῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ.

Χαρακτήριον διάφορα εἶναι καὶ τῆς Ροδίας Σχολῆς τὰ χαρακτηριστικά. Η νῆσος ἐκείνη ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλευθέρων δημοκρατιῶν μέχρι του 43 π. Χ. Ἐχει ἀκμαΐστατον ἐμπόριον, ναυτικόν, βιομηχανίαν καὶ

τέχνην, ἡ δύναμις της ἡτού τοῦ να πυντώψῃ τὸν ἐπιβουλευθέντα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Δημητρίου τὸν Πολιορκητὴν τῷ 304 – 303 π. Χ. Ἐκ τῆς νίκης ταύτης κυριεύει ἡ Ρόδος τὰς περιφήμους Ἐλεπόλεις, τὰ νέα ἐκείνα πολιορκητικά μηχανήματα τοῦ Δημητρίου, καὶ ἐκ τοῦ ἀμέτρου χαλκοῦ αὐτῶν ἴδρυει κολοσσιαῖν ἄγαλμα εἰς τὸ πόλιον χρέον τῆς Ἡλίου.

Τὸ ἄγαλμα κατεσκεύασεν δὲ μαθητῆς τοῦ Λυσίππου Χάρης ὃ ἐκ Λίνδου περὶ τὸ 281 π. Χ. ὀρχίσας ἐκ τῶν κάτω καὶ προχωρῶν τμηματικῶς μέχοι τέλους. Δὲν ἔξενθρομεν — οὔτε τὴν στάσιν τοῦ οὔτε τὴν θέσιν ὅπου ἴστατο τὰ λεγόμενα ὑπὸ Βιζαντινῶν συγγραφέων περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ σκέλη του διήρχοντο τὰ πλοῖα, ὅτι ἐκράτει φανὸν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς, χρησιμεύοντα ὡς φάρον του λιμένος καὶ ἄλλα τερατολογήματα, εἶναι ἀνόητοι ὑπερβολαὶ ἀνθρώπων, οἱ δοποὶοι οὐδὲ εἰδον κατὰ τὸ ἔργον. Λιότι δὲ ἐτη μετὰ τὴν κατασκεύήν του κατέπεσεν ἐκ σεισμοῦ καὶ ἐκείτο ἐτί ἐπτὰ αἰώνας ἔως δύτου οἱ Αραβεῖς κυριεύσαντες τὴν Ρόδον, τὸ ἐπώλησαν εἰς Ἐβραίους ἐμπόρους ὡς χαλκόν. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ ἔργον παρὸ δόλον τὸν δύκον του είχε 32 μέτρων ὕψος ἡτο ἐπιμελέστατον καὶ ὥραιον, καὶ περὶ τούτου δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι μαθητῆς τοῦ ἐξόχου χαλκοχύτου καὶ κατασκευαστοῦ κολοσσιαίων ἐπίσης χαλκών ἀνδριάντων Λυσίππου, θὰ ἐπέτυχεν εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν τεχνιῶν δυσχερειῶν.

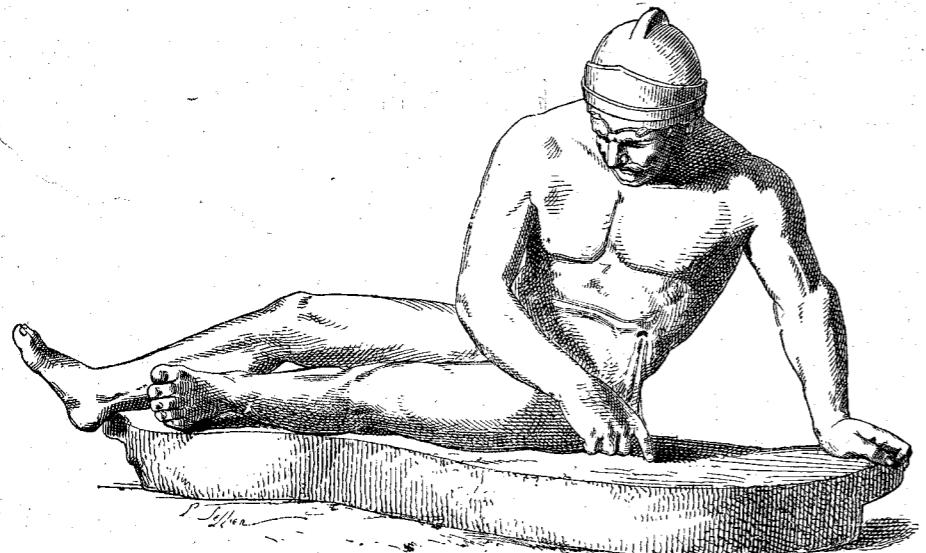
“Άλλο περίφημον δημιούργημα τῆς Ροδίας Σχολῆς είναι ὁ γνωστὸς Λαοκόδωρος κατασκευασθεὶς ἀπὸ ἔνα δύκον μαρμάρου ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν Ἀγησάνδρου,

Λαοκόδωρος καὶ νίσοι σπαρασσόμενοι ὑπὸ δύο δύφεων. — Μαρμάρινον ἀντίγραφον ἡ αὐτὸς τὸ πρωτότυπον — Βελεθέρες Βατικανοῦ ἐν Ρώμῃ.

ΣΥΝ ΑΘΗΝΑὶ ΚΑὶ ΠΟΔΑ ΚΙΝΕΙ — ΠΡΑΞΙΣ Α'. — ΥΠΟ ΘΕΜΟΥ ΑΝΝΙΝΟΥ

Γαλάτης σαλπιγκής ἀποθηκῶν — Μαρμάρινον ἀντίγραφον — Palazzo dei Conservatori Καπετωλίου ἐν Ρώμῃ.

Πολυδώρου καὶ Ἀθαναδώρου. Ἀντίχριστον αὐτοῦ τέλειον, ἡ Ἰωακεὶμος αὐτόπτη πρωτότοπον, εὑρέθη τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τινος χωρικοῦ καὶ ἡγοαστὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα τεθὲν εἰς τὸ Βελβεδέρε τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἔκποτε εὑρίσκεται. Πολυάριθμοι ποιηταί, γλύπται, ζωγράφοι, συγγραφεῖς, κριτικοί, φιλαρχοί τὸ ἀπειδαύμασαν ἔκποτε, δὲ Βίνκελμαν τὸ ἔξυμνησεν, ὁ Λέσσεν ἔθεμελώσεν ἐπάνω του τῶν κριτικῶν τοὺς τεῖχος. Τάπια

κινούσεν επίλια του την κρίτικην του περὶ Τεχνής.
Σήμερον, δταν ἐγγνώσθη ἀπὸ 50ετίας τὸ ὑφός τῶν
μεγάλων διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Πλαστικῆς, ὁ Λαο-
κόνων ἔχασε τὴν θέσιν του· καὶ δικαίως διότι παρέστα-
ται εἰς τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τοῦ δραματικοῦ καὶ ἐπί-
δεικτικοῦ πάθους, εἰς τὸν σφαδασμοὺς τοῦ σώματος
καὶ εἰς τὴν συντριβὴν τῆς ψυχῆς ἀνθρώπου συναπο-
θνήσκοντος ὑπὸ τας ἀγριωτέρας συνθήκας μὲ τὰ τέ-
κνα του. Η ἔξωτερονευσίς αὕτη τῆς ἀνθρωπίνης δυ-
τυχίας καὶ ἀδυναμίας, ἃν καὶ ἔγινε μὲ δῆλη τὴν ἀνα-
τομικήν ἐπιτυχίαν, δὲν εἶναι τι ὡραῖον, ἀλλὰ μᾶλλον
θεατρικὸν καὶ ἐκτλητικόν. Δικαίως ὁ Ραγέ εἴπεν ὅτι
ὅ Λαοκόνων εἶναι ἡ θυμοτοὶ σπουδάζων τὸ μέρος του
ἔνθωπον καθρέπτων. Ἐπίσης, ἃν εἶναι τέλειον ἔργον
ἀντομικῶς, ἀρδόντει εἰς σπουδαστήριον ἵστρον πρόδες
σπουδὴν καὶ ὅχι εἰς κοινὴν θέσεαν ποὺς μετασανάγου.

Ομοίας τάσεις ἀλλ' ὑπὸ ἐντελῶς διάφορον πνεύμα μᾶς δεικνύει ἡ ὁδαία καὶ πλήθης ζωῆς Περιγμητῆ^η Σχολῆ^η Ἡ Πέργαμος ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Φλαιτέρου περὶ τὸ 283 π. Χ. καὶ ἐνώπιος ἀνυψώθη εἰς μεγάλην ἀκμὴν ὑπὸ τὸν διενέφανον τοῦ Φλαιτέρου Εὐμένην καὶ τοὺς λαμπροὺς διαδόχους του. Ἐκεῖ ἰδρύθη ἐκτὸς τῆς Βι-βλιοθήκης καὶ τὸ πρώτον Μουσεῖον τοῦ κόσμου, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν σήμερον, πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς Τέχνης ἐπὶ τῇ βάσει περιφήμων προγενεστέρων ἔσονταν.

Δύο καλλιτεχνικάς περιόδους της Περγάμου διακρίνομεν· ή πρώτη ἀντιπροσωπεύεται διὰ τοῦ ἀναθήματος πολυαριθμῶν χαλκῶν ἀγαλμάτων πρὸς ἄναμνησιν τῆς νίκης κατὰ τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀττάλου τοῦ Α', υἱοῦ τοῦ Εὐμένους, ἥ δοποίᾳ ἔγινε τὸ 228 π. Χ. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «Βασιλεὺς Ἀτταλος τῶν κατὰ πόλεις ἀγάνων καριστήρια Αθηνᾶν. Ταῦτα κατεστράφησαν ἔχομεν δύμας ἀντίγραφα τὸν περιφημον Γαλάτην δημόκοντα τοῦ Καπετωλίου τῆς

παρίστατο Γιγαντομαχία, Ἀμαζονομαχία, Μαραθωνομαχία καὶ ἔξολόθρευσις τῶν Γαλατῶν. Καὶ ἐκ τούτων ἔχομεν ἀντίχειρα. Εἰς δόλα, ἐκτὸς τῆς ζωῆς καὶ δυνάμεως, δεινούνεται καὶ ἔκτακτος ἐθνολογικὴ πίστις, ἡ φυσιογνωμία τῶν Γαλατῶν ἀπέδοθη πιστότατα.

Είς τὴν αὐτὴν σειράδα ἀνήκει καὶ ἐν πρωτότυ.ιον
έργον τῆς Περιγαμηνῆς Σχολῆς τῆς Α'. περιόδου τὸ
πετοῖν ειρηνέθη ἐν Δήλῳ τῷ 1882 καὶ ὑπάρχει ἐνταῦθα
τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ. Προσέρχεται ἔξι ἀναθημα-
τος τοῦ Φιλελπάρου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Ἐλεύθερου
οὐ Β'. πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης τοῦ κατὰ τῶν Γα-
λατῶν τῷ 189 π. Χ. Εἶναι ἔργον τοῦ Νικηφόρου, πε-
νιφήμου περιγαμάτου, καλλιτέχνου καὶ συγγραφέως
καὶ παισιτᾶ Γαλατῶν πίττοντα εἰς γόνατα καὶ μαχό-
ενον ἐνάντιον Ἑλλήνος ἱπτέαν πρὸς τὰ ἀριστερά
ου ἐπιτεσόντος, ὃ ὅποιος δὲν ἐσώθη. Εἶναι ἀξία
αυταμασμοῦ ἡ ἀπόδοσις τῶν μυώνων εἰς δῆλη των
ἢν ἔντασιν, τὰ ὅστα διακρίνονται ἵσχυρὰ καὶ ζωὴ
κατοκτονεῖ ἐμπτένει τὸ ἔργον τοῦτο, ὅλως διάφορος ἀπὸ
ἢν ἐπιδεικτικὴν καὶ ἀδικαιολόγητον τοῦ Λαοκόδοντος
αὶ τῶν δομοίων ἔργων.

Τῆς Β'. περιόδου τῆς Περιγαμηνῆς Τέχνης ἔργα
χομεν τὰ θαυμάσια ἀνάγλυφα τοῦ Μεγάλου καὶ Μι-
κροῦ Βαωμοῦ τῆς Περιγάμου ἐν τῷ «Περιγαμηνῷ Μου-
εῖῳ» του Βεροίωντος. Παρίσταται Γιγαντομαχία εἰς
διάκοπον σειράν 120 μέτρων μὲν ὑψος πλέον τῶν 2
ἔτινων πανταχοῦ. Ταῦτα ἀνέθεσε κατὰ τὸ 1787 π. Χ.
βασιλεὺς Εὐμένης ὁ Β', ἐπὶ τοῦ ὅποιού ἔφθασεν ἡ
Ἐργασία εἰς τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τῆς ἀκμῆς της, μὲ
ν διασωθεῖσαν ἐπίστις ἐπιγραφὴν «Βασιλεὺς Εὐμέ-
νος, βασιλέως Ἀττάλου καὶ βασιλίσσης Ἀπολλώνιδός ἐπί^{της γεγενημένοις ἀμαθοῖς Διὶ καὶ Αθηνᾶ Νικαντόρος».}

Διά τῶν ἔργων τούτων ἀπεδείχθη ψευδῆς ἡ νομι-
μένη παρακμὴ καὶ κατάπτωσις τῆς Πλαστικῆς κατά
την Ὑλληνιστικήν περιόδον ἢ βασιλίς τῶν Ἀτταλει-
ῶν εἶναι αἱ Νέαι Ἀθῆναι τοῦ Περικλέους καὶ δι βωμὸς
τῆς Περγάμου εἰς Νέος Παρθενῶν.

Ἡ λαμπρὰ αὕτη ἔργασία ὅφελεται εἰς τὴν Γερ-
αικήν Ἐπιστήμην, ἡ ὥποια ἀπὸ τοῦ 1878 μᾶς ἀπε-
λυσφε τὴν Περγάμον, ὅπως δὲ λίγον πρότιθον μᾶς
ἐφώναν αἱ ἐπιτυχίαι αὐτῶν ἀποτελοῦν

Ῥώμης, ὁ δόποῖος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἀναφερόμενος σαλπιγκήτης τῶν Γαλατῶν, ἐργον πλῆρος δυνάμεως καὶ ἀλληθείας, καὶ ἐν σύμπλεγμα τοῦ Μουσείου Λουδορίζη, διπάριστας Γαλάτης διωκόμενος φονεύσας τὴν γυναικα του καὶ βυθίζων τὸ ξύφος εἰς τὸ στήθος του διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χειρας τῶν ἔχθοι.

Ἐπίστος ἔχοικεν
ἀντίγραφα ἐκ πλου-
σίων συμπλεγμά-
των χαλκῶν τὰ δι-
πτέα ἀμφιέῳδεν εἰς
τὴν Ἀκρόπολιν τῶν
Ἀθηνῶν, ὃ τόσον
ἄγαπτήσας τὴν πό-
λιν φιλόμουσος βα-
σιλεὺς ἦταν. Παρόταπε.
Παρόταπε. Γιγεν-

Ἐθνούς τόσον πολυτιμότερον ἀπὸ τοὺς στεφάνους τῶν πολεμικῶν νικῶν, ὃσον πολυτιμότερα είναι ἡ νίκη τοῦ πεντάματος καὶ τῆς Ἐπιστήμης, ὃσον περισσότερον διαρκεῖ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ τελευταία αὐτῇ εἰς τὴν ἴστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

“Η ἡπειρωτικὴ Ἑλλὰς κατὰ τὴν Ἐλληνιστικὴν περίοδον ἔχασε τὴν ἀκμὴν τῆς· ή τὸν μετεβιβάσθη εἰς τὴν νέας μεγάλας πόλεις τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν Διαδόχων τοῦ.

Καὶ ἡ μὲν Ἀττικὴ Σχολὴ μένει πιστὴ εἰς τὰς κλασικὰς παραδόσεις· οἱ διάδοχοι τοῦ Πραξιτέλους μεταπλάττουν τὰ περίφημα ἔργα του, καὶ οἱ διάδοχοι των ἑξακολουθοῦν τὸ αὐτό δέδημα τοῦ τοιύτου κλασικισμοῦ ἔχουμεν εἰς τὸν Ἐφεμῆν τῆς Ἀνδρου καὶ τὴν Θεμίδα τοῦ Χαιροειδάτου, ἀγνώστου ἀλλοιοθεν καλλιτέχνου, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Δαμοφῶντος ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποτίνης ἐν Λυκούρον. Εἶναι ἔργα τοῦ Ζου π. Χ. αἰώνος, κολοσσιαῖα ἐκ μαρμάρου· ἐσώθη ἡ κεφαλὴ τῆς Δήμητρος, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ ἥρωος Ἀνύτου, τοῦ ἀναθέψαντος τὴν πρώτην θεάν. ἈΞΙΟΣΤΗΜΕΙΩΤΟΝ ἐίναι τμῆμα φορέματος τῆς Δήμητρος μὲ περιεργοτάτας παραστάσεις ἀναγλύφους ἐφοκεφάλων ἀνθρώπων, αἱ δοποῖαι πιθανῶς ἀντιστοιχοῦν πρός τὰς ἐπὶ τῶν τοτὲ φορεμάτων καὶ παραπετασμάτων παραστάσεις.

Ἡ δὲ Σχολὴ τοῦ Λυσίππου ἐργάζεται νεωτεριστικῶτερον· ἰδίως εἰσάγει τὴν προσωπογραφικὴν τέχνην, τὴν ὅποιαν ἀνάγει εἰς ἄρχονταν πραγματισμὸν, ὡς δεικνύει αὐτῇ ἡ χαλκῆ κεφαλὴ ἐξ Ὀλυμπίας ἀπό ἀνδριάντα ἀνθρώπου μὲν ἀγενή γραπτοτιστικά, ἀχαλινώτου σωματικῆς δυνάμεως καὶ ἴσχυρογνώμονος θελήσεως, τὴν δοτοίαν δὲ διοικεῖ ὁ νοῦς· ἀπ’ αὐτὴν διακρίνονται ὅτι ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα τῶν ὁδιών καὶ γνημασμένων σωμάτων καὶ τῶν σεμνῶν καὶ γενναϊκῶν ψυχῶν ἀρχίζει νά ἐκλίπτει ἀπό τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, αὐτῶν δὲ ἐπικρατεῖ ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀθλητισμός, ἡ πρόστιχος ἐπίδειξις δυνάμεων ἀπολέμων πρὸς ἀπόκτηντον χρημάτων καὶ ματαιοδοξίαν οἱ τοιοῦτοι ἀθληταὶ ἀχρηστοῖ διὰ τὸν πόλεμον εἶναι ἀγενεῖς καὶ ἐν εἰρήνῃ.

Αλλά ή τέχνη τοῦ Δυσπίπου μεταδίδεται ζωηρότάτῃ εἰς τὸν Ἐλληνιστικὸν κόσμον καὶ παράγει τὰς σχολὰς ἐκείνας, τὰς δύοις ἀνωτέρω περιεγράφαμεν. Δεῖγμα τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ἐπίσης ή Τύχη τῆς Ἀντιοχείας ποιητικῶν καὶ ὁραιώτατον ἔργον τοῦ Ἐντυχίδον παρίσταται καθημένη καὶ προσβλέπουσα εἰς τὴν πεδιάδα ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἔξερχεται δὲ Ὁρόντης, δὲ ποταμὸς τῆς πόλεως. ὡς νεανίας κολυμβῶν. Η Τύχη φορεῖ στέφανον τειχικόν, τὸ πρῶτον εἰσαχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἐντυχίδον καὶ συχνὸν μέχρι σήμερον εἰς παραστάσεις πρωσποτικήσεως κρατῶν καὶ πόλεων. Τὸ ἔργον τοῦ Ἐντυχίδον ἡγεύομεν μόνον ἀπὸ ἓν μικρὸν ἀντίγραφον τοῦ Βατικανοῦ.

πικρῶν αντιγράφων τοῦ ιερού λατρείου.

Τῆς δέ ἀναμνήσεως τῆς Σχολίας τοῦ Σκόπα ἔχομεν δείγμα τὴν ὡραίαν Νίκην τῆς Σαμοθράκης, τὴν ὥποιαν ἀφιερώσεν ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής μεταξὺ 306 καὶ 294 π. Χ. ἵνα διαφημίσῃ τὴν μεγάλην νίκην του, ὅταν κατενεμάχησε τὸν στόλον τοῦ Πτολεμαίου· ἔθεσε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων του τὸν τύπον τῆς Νίκης αὐτῆς ὁ Δημήτριος.

Ἄγνοοιόντων τὸν καλλιτέχνην τῆς ἀλλ' ἡ εὐγένεια καὶ
ἀσφάλεια τῆς ἐπὶ μαρμάρου ἐργασίας, ἡ δύναμις τῆς
συλλήψεως τοῦ θέματος, ἡ ἐπιτυχία τῆς ἔκτελέσεως,
δεικνύει ἀξιολογώτατον καλλιτέχνην στενῶς πρὸς τὴν
τέχνην τοῦ κόπτα σχετιζόμενον καὶ γνώστην τῶν
ποοόδων, τὰς ὅποιας εἰσήγαγεν ὁ Λύσιππος.

προσδοκίαν, τας οποίας ευηγέργειον ο Αθωνίους.
"Η Νίκη παρίσταται ἐπὶ τοῦ προσθιόν ἄκρου τρέ-
χοντος πλοίου κρατούσα σάλπιγγα καὶ ἐτοίμη νὰ ἀνυ-
ψωθῇ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ καὶ εἰς τοὺς
ἔκει κόσμους τὴν επιτυχίαν τοῦ Δημητρίου, ἀφ' οὗ τὴν
δεξιῶν τελείωσεν εἰς τὴν μάχην. Τὰ πρώτα τρεῖς κορυφοῦν, ὁ

άνεμος τῆς θαλάσσης κολπώνει τὰ φρεμέματά της καὶ
ἀφίνει νὰ φαινόνται τὰ ὠραῖα, τὰ ἀκμαῖα καὶ πλα-
στικώτατα μέλη τοῦ σώματος της. Τὸ σῆθος προ-
βάλλεται διὰ νὰ δειχθῇ ὅτι εἶναν ἔτοιμος νὰ πετάξῃ.

“Η Ἑλληνικὴ Πλαστικὴ μὲ τὰς νεοες φάσεις τῆς, ιδίως τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς, δεικνύει τὸν τελευταῖον σπινθήρα δὲν εἶναι πλέον δυνατόν γὰρ γίνη τίποτε υπέρεον ἀτ' αὐτήν. Ολα τὰ ζητήματα τῆς τέχνης καὶ τῶν παρεκβάσεών της ἐλλύθησαν, — “Οπως δῆμως, ύστερον ἀπὸ τὴν ἀπόβεσιν τοῦ τελευταίου σπινθήρου τῆς πυρᾶς, μένει ἀκόμη δλίγον ότι πάτος, δλίγη θερμότης, τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν περιόδον μεταξὺ 100 π. Χ. καὶ 300 μ. Χ., τὴν δοπιάν ότα περιγράψωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον, τὸ τελευταῖον, μάθημα, δεικνύει σημεῖα ζωῆς καὶ χάριτος ή Ἑλληνικὴ Τέχνη, ἔως ὃντου ἔξαπτεται πᾶσα θερμότης καὶ καλλιτεχνικὴ ικιμάς ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔδαφους διὰ γὰρ ἀναφαγῆ εἰς τὴν Δύσιν καὶ μεταδοθῇ διὰ τῶν αἰώνων ἀνά πάντα τὸν κόσμον μέχρις ήμδον σήμερον.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Απολογισμὸς ποιητικοῦ Ἀγῶνος.—Κάρμα Νιφεαμῆς «Οφις καὶ Κρίτη». Ἀθήνα 1906.

Πολλά πολλάκις χλευαστικά και καταφρονητικά
έγραφησαν εἰς τὰς ἐλληνικὰς ἐφημερίδας διὰ τὸν
Λασσάνειον δραματικὸν ἄγωνα, τὸν ὅποιον διεξάγει
κατ' ἔτος τὸ Πανεπιστήμιον. Ὁ Λασσάνειος, πράγ-
ματι, γενιαλώς ἐμοίσασε τὴν δάφνην εἰς διαφόρους,
ἄλλος ὁ ίδιος ὅμως δὲν εἶναι ἀξιος διαφοριστεφανώμα-
τος Ἀλλά και πολὺ περισσότερον δὲν ἀξίζει νὰ κα-
ταφρονηθῇ διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὅποιους ἀραιδάζουν
ἐκάστοτε ἐναντίον τούς, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ διαθέτου
φιλόμουσον νοῦς ἔβλεπε φωτεινότερον ἢ ὅσον πα-
ρεστησαν ἀντὸν ἄλλοτε μὲν ἀμουσοὶ ποιηταί, ἄλλοτε
δὲ ἀβαθεῖς κριταί, πάντοτε δὲ ἀστόχαστοι εὐφυολό-
γοι. Κατηγορεῖται συχνὰ πυκνὰ δὲ Λασσάνειος, ὅτι
ὑποχρεωτὸν τοὺς ποιητάς νὰ ἔκλεγονται ἐξ ὀρισμένης
χρονικῆς περιόδου ταῦς ὑπόθεσεις καὶ νὰ τὰς διασκευ-
άζουν καθ' ὅρισμένον πως τρόπον ψαλιδίζει τὰ
πτερά τῆς ἐμπνεύσεως καὶ παράγει ἀντί πλασμάτων

ἐκτρώματα ἀνέγνωσα δέ ποτε εἰς ἀθηναῖκὸν φύλλον
νὰ ἀναγράφεται σοβαρώτατα ὅτι εἰναὶ καιρός νὰ παύῃ
ὅ ἄγων οὗτος, διότι οἱ ποιηταὶ ἀναγκάζομενοι νὰ
λαμβάνουν τὰ θέματα ἐκ τῆς βιζαντινῆς ἴστορίας,
καὶ τὰ θέματα ἔξιτηλησαν, καὶ αὐτοὶ ἔξηραν ήθησαν!
Αλλ' ὅσον ἔξαντολοῦνται οἱ ποταμοὶ καὶ ὅσον ἔξαν-
τολοῦνται αἱ θάλασσαι ἀπὸ τοὺς μεταχειριζομένους
πρὸς παντοίας χρήσεις τὰ ζεύματα καὶ τὰ ὑδατά-
των, ἄλλο τόσον εἰναὶ κίνδυνος νὰ στειρεύσῃ περιο-

δος χιλίων, ἀνά ἀγαπατέ. ἐτῶν ιστορίας, ὡς ἡ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἀνά ἡ Ἐνδόφοτη καὶ ἡ Ἀσία διλαχθῆσσι μετεβάλλοντο εἰς καθημερινὰ ἐργοστάσια δραμάτων, νυχτικευδὸν ἐργαζόμενα, καὶ ἀπό τῆς περιοδού ταῦτης ἀντλούντα τας ἐμπνεύσεις των. Άλλοι διατηροῦσι τὴν ἀντίθετην θέσην, τούτην την τοῦ παρελθόντος, τότε καὶ διόλκηθος ὁ κόσμος τοῦ παρελθόντος τοῦ παρόντος, ἀπό τὰ ἔθνη σύμπατα, ἃ τοῖς παρείχετο πρός ἐκμετάλλευσιν, πάλιν θά τούς ἐστενοχωροῦσσεν ὁ κόσμος αὐτός, καὶ θά ἐψαλιδίζει τὰ πτερού των, τὰ ἀνύπαρκτα

Δέν είναν διά τὸν ποιητὴν ἀπαραίτητον ποσότης καὶ νεότης ἀκόμη, καὶ ποικιλία θεμάτων δώσατε τοῦ τὸ κοινότατον, τὸ μᾶλλον μεταχειρισμένον, τὸ μᾶλλον ἔξευτελισμένον θέμα φθάνει νό τὸν συγκῆνην θὰ θαυματουργήη μὲνεται μεταφράνει καὶ τὴν εὐτελήν καὶ τὴν ἔχαριν ὥλην εἰς εἰδός καὶ εἰς κάλλος ἐντὸς τοῦ σπενταράτου κλιωβοῦ εύνοισκει τρόπον νά ἐπιδείξει

τὸ πλάτος τῶν πτερύγων του. Διὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν κο-
ρυφήν του φρίττουσαν πρός τοὺς αἰθέρας τὸ δένδρον,
ἀνδοστήλιστον, καρποβούθες, δὲν χρειάζεται νάπλωση
τὴν εἰζαν του εἰς τὴν ὑφήλιον τοῦ φθάνει τὸ στενό-
τατον βάθος μιᾶς τρύνας. Η ἀθάνατος ἀττικὴ τρα-
γῳδία δὲν τρέφεται παρὸ μὲ τὰ ψυχία τῆς Ὁμηρικῆς
Τραπέζης, καὶ δὲν περιστρέφονται αἱ ὑπόθεση τῆς
παρὰ εἰς ἀναπλάσεις καὶ εἰς ἀναμασήσιμα τῶν ἀμαρ-
τιῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων δύο τριῶν οἰκουν. Η
γαλλικὴ τραγῳδία τρέφεται μὲ τὰ ψυχία τῆς τραπέ-
ζης τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Σενέκα, καὶ τάριστουν γργῆ-
ματα τοῦ Κορηνῆλου καὶ τοῦ Ρακίνα εἶναι, ἀπὸ τίνος
ἀπόψεως, ἔναντιστομάναι καὶ μεγαλονόμως μόνον αι-
τιομένα λάχανα, τὰ ὅποια ἄλλοι πρὸ αἰτῶν εἰλον
μαγειδεύεσθαι ἀνάλατα καὶ τί εἶναι, κατὰ μέγα μέρος,
ὅ ὑπερθαύμαστος Σαΐπητο ἢ δηνεκής προσπάθεια
πρὸς ἀναζωογόνησην ἔχηται λημένων ὑπόθεσεών; Ο
ὑπὸ τοῦ δραματικοῦ δαιμονίου οἰστρηλατούμενος, ἀνα-
διφῶν τὰς σελίδας τῆς πατοίου ἰστορίας, πιμανώτατα
θάψησῃ τὴν χαδοῦν, ἀνεκμετάλλευτοι ἀπὸ τὴν τέ-
χνην του, ἥρωες ὡς ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ὁ Ἀγ-
δρονίκος Κομνηνός, γυναῖκες ὡς ἡ Θεοφράντη καὶ ἡ
Σκλήραινα, καὶ δῆλοι οἱ Παλαιολόγοι καὶ δῆλοι οἱ Χα-
μάρετοι καὶ δῆλαι αἱ δούνισσαι τῶν Ἀθηνῶν, δῖσον
καὶ δὲν ἐπιπλέονται ἀντίλεως ἐναντίον των κατ' ἔτος εἰς
τοὺς Λασσανείους αἱ Ἔρινές καὶ αἱ Ἀρτιναὶ εἴτε μὲ
τὸν δωδεκαστύλλαβον ἴαμβον, σχολαστικὸν καὶ νυστα-
κτικόν, εἴτε μὲ τὸν πολιτικὸν δεκαπενταυλλάβον,
χυδαῖον καὶ νερουλόν. «Η πτήσης τῆς Ποιήσεως — ὡς
λέγει κάπου εἰς κάποιον ποίημά του δὲ Βιζηνόν—

Δέν φέρεται περὶ τὸ Τί, ἀλλὰ περὶ τὸ Πᾶς.»
Αλλὰ ποῖον εὐτύχημα διὰ τὸν ἀκόρεστον ποιητήν
ὅταν τοῦ δίδεται ἀφορμὴ νὰ χορτάσῃ δῆλην του τὴν
δύναν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν κρηγῆν του Πᾶς, ἀλλὰ καὶ
ἀπὸ τὴν πτηγὴν τοῦ Τί! Καὶ τὴν ιδεώδη αὐτὴν εὐχα-
ριστησον τὴν παρέχειν ὁ μακαρίτης Λασσάνης. Τὴν
Ἐλληνικὴν ψυχὴν, ἔδωσαν καὶ δρῶσαν, σπαραγγούμε-
νην καὶ ἀγωνιώσαν, μέσα εἰς κύκλον δέκα αἰώνων,
μὲ τὴν αὐγῆλην μυριών θυιάμβων, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος
αἰώνων τυδωνών, ἐνσάρκουμένην εἴτε εἰς ἥρωα τῆς
στορίας ὄνομαστον, εἴτε εἰς θαυμαστὴν παράδοσιν,
εἴτε εἰς ταπεινόν τι πρόσωπον τοῦ λαοῦ, εἴτε εἰς πλά-
για φανταστικόν δόλον τὸ παρελθόν, διὰ τὸ ὑπέκυ-
νος δράματος, καὶ δόλον τὸ παρόν, διὰ τὴν ἔμπειρον
καὶ μαφδίας (ἥ ὅποια συμβαίνει πολλάκις νὰ είναι,
παθώς διαπλάσεται μέσα εἰς τὰς δεξιάς κείρας φι-
οσόφου ποιητοῦ, κάτι θλιβερώτερον καὶ τῆς τραγω-
ίας). «Ολα αὐτὰ (δόσον καὶ ἀν συμβουλεύη νὰ συνθέ-
ωνται κατὰ τὴν τέχνην του Οὐγκῶν ἢ κατά τὸν τρό-
πον τοῦ Ραγκαβῆν) τὰ θέτει πλατύτατα καὶ γενναιό-
τατα ὁ ἀγωνοθέτης ὑπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἔρωτῶν
ἥς Μελπομένης, καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς φωνῆς
οὐ πανετιστημίου: «Ἐκλέγετε καὶ γράφετε: εἴτε
ἔδει θέλετε, εἴτε στίχους, εἴτε ἀρχαῖκά, εἴτε δημο-
κά, ὅτι καὶ ὅπως θέλετε: σᾶς περιμένουν οι στέφα-
νοι καὶ τὰ χιλιόδοσαγμα!»

Καὶ φεύ! ἀδόκιμ νῦν ἀναστηθοῦν οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Ἀριστοφάναι: Σοφοκλῆς μαζ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, εἰναι δὲ κύριος Ἀμπτελᾶς, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης δύνομά εται Συλλᾶς.

Οποίους καρπούς ἀπέδωκεν ὁ Δασσάνειος — καὶ μεθ' ὅλα τὰ προσόντα του, ὃς τάπαριθμησ' ἀντωτέω, τὰ ίδιαζοντα διὰ νάνθανματουγήση, — μᾶς τὸ λέγει κανθαρώπατα ἡ πρότινος ἐκδοθείσας ἔκθεσις τῆς κρι- σεως τοῦ περιουσινοῦ Λασσανείου, τῆς δποίας εἰσηγητής ἐγένετο ὁ καθηγητής κύριος Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος, ἔχων συμπαρέδονος αὐτῷ κριτάς τὸν Πολίτην καὶ τὸν Λάμπρον. Τριάς ἐκπροσωπούσα, τὴν ὑγιεστέραν καὶ φωτεινοτέραν μερίδα τῆς ἀκαδημαϊκῆς μακες κριτικῆς, καὶ ἀρμοδία, μᾶλλον ἢ ἄλλοι, νά ἐκφέρῃ τὴν γνώμην τῆς ἔγκυρον καὶ ἀξίαν προσοχής, δοσον καὶ ἀνὴν ἡ γνώμη

αντή είναι ἀμφισβητήσιμος, δύον καὶ ἀν προκαλῇ ἀντιρρήσεις, καθώς εἰς πάντα τὰ Ἑπτήματα, δι' ἣν μάθησις είναι τι δευτερεύον, καὶ τὸ οὐσιώδες είναι χάρις τις λεπτεπίλεπτος, ἰδιάζουσα, ἡ καλαισθήσια.

Η κριτική τού κ. Σακελλαροπούλου είναι διοικητικής και σημαντικής καθώς απέριττος και σημαντικός ο χρήσης λογοτεχνικής της αναδρομής είς πολυδάσλους γνωστούς άντρους, έπιδεικτικής, στήλιβουσα, καινοτοκής καθ' αυτό λελογισμένης έκθεσης ακάθημαικου ανδρός, όπου μέσα στην ίδια αναδρομή περιγράφεται η ιδέα της λογοτεχνικής γράμματας, ζωγράφων τους λόγους του, και τὸν ἔπαινον μετά φειδοῦς χειριζόμενουν, και τὸν ψόγον απερίφραστον ἐκφέροντος.

Ο κύριος εἰσηγητής είναι διάλογος μάς παρέχει ζωηράν και ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς ὅλης, ἀρχήθεν μέχρι τῆς σήμερον, Λασσανέου παραγωγῆς. Καταδίκη πανεπιστημιακοῦ ἀγῶνος ποτὲ δὲν ἡκούσθη μάλλον ἀπερικαλύπτως, ἀπὸ πανεπιστημιακοῦ βήματος, ὡς αὕτη. Θέλετε διὰ τὰ δράματα; Τδού, «...Ἐκτὸς ὀλγίστων ἐκτὸς ὀλγίστων ἔργων, τὰ δποῖα είναι δπωσ-δήποτε ἄξια κρίσεως, τὰ πλεῖστα τὸν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑποβαθλούμενων είναι δηλαδί μόνον κρίσεως, ἀλλὰ και λόγου ἀνάξια. Οι μὲν ὑποβάλλοντες δράματα, πειροί-ζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς δλίγιστα σημεῖα τῆς βι-βαντινῆς Ιστορίας κατὰ πρῶτον λόγον, ἔπειτα δὲ τῆς πραγμακοριατίας και τῆς τουρκοκρατίας, πραγματεύον-ται δὲ τὰ ὠδησμένα ταῦτα ἔπεισόδια κατὰ τρόπον σχε-δὸν στερεοτύπως ἀτεχνού. Οἱ ἥρωες και τὰ ἄλλα πρό-σωπα, οἱ ἀπειράθιμοι Νικηφόροι και Τσιμιστῆδες και Χαραμέτεοι, οἱ ἀρματωλοί και οἱ κλέφται, είναι ὡς ἐπὶ πολὺν ἀνδρείκειαν ἀψυχολόγητα και ἀνευ ἥδηστοι μάς, ι γλώσσαι σίανδηπότε και ἀν ἔχη μορφήν, είτε μᾶλ-λον καθαρεύουσαν εἴτε δημιαδεστέραν, ἐλέγχει τὸ λωστικῶς ἀκατάριστον τῶν συγγραφέων, ποιητικὴ ἐπικού οὐδαμού γίνεται αἰσθητή». Θέλετε διά τὴν ωμωδίαν; Ακούσατε: «Ἐλαβα και ἀλλοτε ἀφορμήν πο τούτου τοῦ βήματος νά ἐκφράσω τὴν γνώμην μου εφι τῆς παραδέξουν τὰσεως, ην ἔχουσι πολλοὶ τῶν αρχ' ήμην γραφόντων κωμωδίας. Ή χυδαιολογία ἐκ-μιμένται ὡς εὐφυΐα, ἔνδειξις δὲ φιλοπατοίας θεω-έπαινη ή προσβολή και ὁ διασυρμός δηλαδί μόνον τῶν διαν τὴν πραγμάτων τῶν ἄξιων στιγματισμοῦ, ἀλλὰ και πάσης κοινωνικῆς ἀναπτύξεως και πάσης επαβολῆς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, τὴν δποίων κατέστησεν πραγκαίαν και ἀταραίτητον τοῦ γοργοῦν ἢ πορόδος».

Αλλά διατί λοιπόν ὁ Λασσάνειος, μολονότι φέρων σπέρματα δυνάμεων πρός πλουσίαν καρποφορίαν, είχηθη τόσον στείρος, καὶ ἐκπνέει φθισικός; Διὰ νὰ ίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῶν καρπῶν του θὰ ἔπειπε ναδιφήσωμεν εἰς τάροξεια τοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ ταβολῆς τοῦ ἀγώνος νὰ διέρθηραφτο τῶν ποιητῶν ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον ἔχομεν τὰς ἐκθέσεις την κριτῶν καὶ μόνον. "Ἄς δρκεσθάμεν εἰς αὐτάς. Οἱ γοι τῆς ἀποτυχίας ἐνὸς τοιούτου ἀγῶνος δὲν είναι τι σειχινίαστον ἀλλά, ἡ ἐν ἀνέσει ἔξετασις αὐτῶν ὑπερέπεινε τὸν χῶρον που διαθέτω ἐνταῦθα. "Ομως δύνανται νὰ ὑποδειχθῶσιν οἱ κυριώτατοι συντομώτατα. Μίαν ἀφορμῶν τῆς ἀποτυχίας είναι ἡ καταφρόνησις τυχὸν ἀλληλινῶν ποιητῶν πρός τοιούτου εἴδους γωνιόσματα καὶ ἡ ἀποκὴ ἀπὸ τούτων φαινόμενον καθεναν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ραλλείων καὶ τῶν στιναιών καὶ δχι τόσον δυσεξήγητον. Είναι ἡ ἐλπίς ἐνότητος, σειχινίεις, παραδόσεως, οὕτως εἰπεῖν, θεωριμένης ἐν τῷ ἔργῳ τῶν καθηγητῶν κριτῶν Λασσανείου, ἐκλεγομένον ἔκατοτε ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχεν, οὕτως ὥστε αἱ φιθέντα εἰς τὸ καλάθι τῶν ἀρχηγῶν σήμερον, δαφνοστεφανώντων αὔγιον. Ἀλλη ἀφορμὴ είναι δὲς ὡς ἡ καταφρόνησις τοῦ Λασσανείου. Βραβεύονται απὸ χειρογράφων, δινέκδοτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αμέγοντα καὶ μὴ ὑψιστάμενα τὴν βάσανον τῆς οἰσιότητος μῆτε ἀπὸ τοῦ βιβλίου, μῆτε ἀπὸ τῆς

σκηνῆς. Ἐνῷ σοφώτερον βεβαίως θὰ ἥτον ὅν δὲ ἀγῶν
διεξῆγετο μεταξὺ ἔργων ἐκδοθέντων ἢ παραστοθέντων.

Ἐπειτα καὶ τὰ βραβευθέντα ἔργα πολλάκις ἔχαρα-
κτηρίσθησαν κατὰ τόπον πολὺ βαρὺν διὰ τὴν ὄχιν
των. Τῆς τοιαύτης ὑπερβασίας δὲν φαινεται ἀπτήλ-
λαγμένος εὐθὺς ἀντὸς ὁ κ. Σακελλαρόπουλος, παρ' ὅλας
τὰς ἐπιφυλάξεις του καὶ τὴν μετρημένην κρητικὴν του.
Πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν δὲ στεφανωθεῖς συγγραφεὺς τῆς
παιωνιδίας «Ρόδα καὶ ἀγκάθια» «κατώρθωσε, καὶ ὡς
πόρος τὴν γλώσσαν, νὰ εῦρῃ τὴν προσήκουσαν εἰς τοι-
ούτουν εἴδους σκηνικὰ δημητρουργήματα γλωσσικὴν μορ-
φὴν». Τοὺς στίχους τοῦ βραβευθέντος ποιητοῦ τοῦ
«Πειρατοῦ τοῦ Αίγαιου» δὲ κ. εἰσηγητής χαρακτηρί-
ζει «εὐγάλπτους ρέοντας, καὶ μὲ καλὴν δημοικαταλη-
ξιαν», παρατηρεῖ δὲ εἰς αὐτὸν τὸν ἐπίδρασιν τοῦ
Ἐρωτοκρίτου, ητις φαίνεται καὶ εἰς τὴν λαξευτὴν
διατύπωσιν τῶν γνωμάκιων. Κ' ἔγω — ἐκ τῶν παρα-
τιθεμένων τεμαχίων — δὲν βλέπω εἰς τοὺς στίχους αὐ-
τοὺς τίτοτε λαξευτὸν καὶ τίτοτε εὐγάλπτον· εἶναι στί-
χοι καλαόι, μὲ δογὴν ἀντικαλλιτεχνικήν, μὲ δημοικα-
ταληξίαν τῆς πεντάρας, καὶ πρὸ πάντων στίχοι μὴ
ἔχοντες τίποτε κοινὸν πρός τον θαυμαστῶς, ὡς ἐπὶ τὸ
πλείστον, στιχουργημένον Ἐρωτόκριτον.

* * *

ΚΟΜΨΩΝ τομίδιον καλίτεχνα τυπωμένον, μὲ τὸ πορφυροῦν του ἔξαφυλλον, ὃς αἵματοστάλακτον. Τὸ δραματικὸν τέλος τῆς ζωῆς ἐνὸς ζωγράφου «μεγάλου καλλιτέχνη» — καθὼς τὸν θέλει ὁ ψευδώνυμος συγγραφεύς. Ἡγάτησε καὶ ἐμέθυσε ἀπὸ τὸ κρασί τῆς ἀγάπης, καὶ ἐνόσησε καὶ ἔξεστη τῶν φρενῶν καὶ οὐλούνδια βαρύνομα ἐπρομηθεύθη καὶ ἐκάλεσε τὴν ἐφωμένην του κ' ἐπέρασαν μαζὶ τὴν νύκτα καὶ ἀπέθαναν ἀπὸ ἀνθινὸν θάνατον αὐτοκτόνος, καὶ δολοφόνος τῆς ἀγάπης του. Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ ζωγράφου, τοῖς δὲν ἔχει τίποτε κοινὸν μὲ τὸν Παυσίαν του Γκαΐτε εἰς τὸ περίφημον ποίημά του, καὶ εἰλιναι μόλις ὡς ἐκψυλισμένος μαθητής ἐνὸς Μπαΐζλιν κ' ἐνὸς Κλήγερ «μιὰ ἀλλόκοτη εἰκόνα». Μιὰ μεγάλη ἐρημος κι' ὅηλιος ἐβασίλευεν ὀλοκόκκινος καὶ αἵματον τὸν ὄφανον. Κ' ἐνας ὄφις πελώριος ἔετυλισσόταν κ' ἔτρεχεν ἀπάνω στὴν ἄμμο. Καὶ στὸ στόμα του τὸν ἔτρεχε φαρμάκι, κρατοῦσε καὶ χάιδενε καὶ δάγκωνε ἔνα μικρό, κάτασπο καὶ μασαμένο κοίρον.

Είναι μαζί ίστορία και ποίημα. Η ίστορία έκτυπος συστήματος είναι μαζί του χαρακτήρα και μαραμένου φύτου». Είναι μαζί ίστορία και ποίημα. Η ίστορία έκτυπος συστήματος είναι μαζί του χαρακτήρα και μαραμένου φύτου. Ποίημα νεανικό και νοσηρόν και ωραίον και δανάσιμον, συμπλέκον ύποτοπούς και βαθύγνωμα τάξης έκτοτάσεις τού μωσιτισμού μὲ τού πρωτιστού τήν λύσαν, ώς νά σου αφορσφέρεται ἀνθοδέσμη ἀπὸ ρόδα και κανθαρίδας, ἔπων ἐνός Σατύρου και μᾶς ψυχῆς εἰς σύμπλεγμα διδιάρρογκτον, ἐφαλτής και παραλήρημα, πάθος και οὐρανολόγημα, ἔργον ἀνήθικον, διὰ νά τὸ ἀποκρύπτουν ἄπο την θέαν τῶν τέκνων των ἐν σπουδῇ και μετ' ἑγανακτήσεως αἱ μητέρες. και διοῦν ἐνθυμίζον δῆλην τὴν ἡτοικήν ἀντιούμαν τού ἀθλίουν ἀνθρώπουν, φυλακῇ, μέσα εἰς τὴν ὅποιαν ἀλληλοσπαραφάσονται ἀδιάποτα ή Σάδες και τὸ Πνεῦμα Σελίδες τάς ὅποιας φοτοιψῶ βέβαια, ἀπὸ κάθε τετριμένον και ἀνειλιχρινή πατριωτικὸν θούγαριον διὰ τὴν Μακεδονίαν, διότι ἀνέσα εἰς αὐτάς σφύζει αἷμα δημιουργικόν, και παραφέρει πυρετὸς καλλιτεχνικού ὀνείρου. Ἄλλ' ἐν ταῦτῃ πλεῖστῳ ὅτι ὁ δφις αὐτὸς ὁ δολερὸς και τὸ κορίνθιον αὐτῷ, ὃ «μασνὸν κρίνον», τὸ δόποιον δὲν ἐφαγτάσθη οὔτε

τραχεῖα λεπτοί, οι οποίοι δεν εφανίσθησαν υπό τέλος ὁ πύρινος τού μαύρου ψηφινφόδιος, ὁ ποιητής Αγγελος Σημητούρης, δὲν εἶναι παρά αἱ πρώται ἐκπληγαὶ σεις τῆς εὐαίσθησίας νεαροῦ λογοτέχνου, ὅστις εἰς τὸν κακούν θὰ δημιουργήσῃ ἔργα ὡραῖα καὶ ὑγιῆ, μούσι συγκινοῦντα καὶ εὐεργετοῦντα, ἀνώνυμοντα καὶ

καθαρίζοντα τὴν ψυχήν, ὡς εἶναι τὰ γεννήματα τῆς ἀρ-
τίας καὶ ἵδε ὀδους Τέχνης.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς — Τὸ πολικὸν σύστημα.

Ο κ. Δημητρακόπουλος παρεσκεύασεν εις ήμας μίαν ἐκπληξιν ὁ τέως δραματικὸς ποιητὴς καὶ γνωστὸς ὡς συγγραφεὺς καὶ ὀρθρογράφος, ὑπενθυμίζων εις ήμας τοὺς χρόνους τῶν ποικιλασχόλων ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννήσεως, παρουσιάσθη αἴφνις ἀπὸ τοῦ βῆματος τοῦ «Παρανοσοῦ» ὃς φιλόσοφος. Λέν εποργι-
ατεύθη καινωνικὰ ἢ θητικὰ θέματα. «Ο κ. Δημητρα-
κόπουλος ἐπελήφθη τῆς ἐπιλύσεως τοῦ ἀκανθωδεστά-
του τῶν προβλημάτων ὅσα ἀπησχόλησαν ποτὲ τὴν
τρέψιν τῆς ἀνθρωπότητος.

Δι' ἐπιχειρημάτων ἐν στερεωτάτῃ συνοχῇ μεταξύ των ἀνέλαβε νά πάποδεξη διτὶ ή ζωὴ δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ σεντον ἡλεκτρομαγήτικὸν ἀνάλογον, ὅτι τῆς αὐτῆς φύσεως πρόδη τὴν ἔλειν τῶν σωμάτων, διτὶ δὲνθρωπος πάντες τὸν μαγήτην, τῷμα τοῦ γηῆνον μαγήτην, ἔχων δύο πόλους τὸν θετικὸν ἢ πόλον τῆς ἐνέργειας ἑδρεύοντα τὸν τῷ ἐγκεφάλῳ, καὶ τὸν πόλον τῆς ἀντιδράσεως ἢ τοῦ σεντον δὲ ποτίος εὑρίσκεται ἐν τῷ ἥλιακῷ πλέγματι ὑπὸ διάφραγμα. Τοὺς δύο πόλους τούτους παραδέχεται καὶ κνημίους μοχλούς τῆς ζωῆς κοιτάποτειδαῖται νὰ βασίσῃ ἐπὶ τούτων ὀλόκληρον ψυχολογικὸν καὶ φυσιολογικὸν σύστημα τὸ διποτίον ἐκάλεσε πολικόν.

Τηροῦμεν ἐπακριβῶς τοὺς ὅρους τῆς ὀνοματολογίας τοῦ ὁμιλητοῦ, ἐλπίζοντες ἀκριβῶς ὅτι ἄλλοι νοημονέτεροι ἴωσι ήμῶν καὶ περισσότερον πεπειρασμένοι θὰ κατορθώσουν νὰ ἔννοησουν δύοται ἔννοιαι πειρικείσθαινταν εἰς τὰς λέξεις ταύτας. "Οօσον ἀφορᾷ μας ὡς πειριοιστιθῶν εἰς τὰς ἔξι παραπομάσις:

Οταν εν τῇ πειραιατικῇ ἐπιστήμῃ σύνολον τι φαι-
νομένων παρέχῃ εἰς ήματς τὸ ἔνδοσμον ὅτι κοινὸν τι
μέτιον ὑπεισέρχεται ἐν τῇ δημιουργίᾳ αὐτῶν προσπα-
θῦμεν νά μαντεύσωμεν τὴν φύσιν τοῦ αἰτίου τούτου,
ὅς καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν τούτο ἐνεργεῖ πρὸς παρα-
γώγην τοῦ φαινομένου. Ἡ ὑποθετικὴ αὐτῇ ἀλήθεια
ποιοῦμενται φειρούμενη

Αἱ θεωρίαι πάνουν νὰ είνε τοιαυται εἴτε διότι νέα παινόμενα παραποθημέντα δὲν ενδίκονται ἐν ἀρμο-^{ίᾳ} πρὸς ταύτας, (θεωρία τῆς ἐκπομπῆς τοῦ φωτός, οὐ σχέσι πρὸς προσδιοισιμὸν μήκους τοῦ φωτεινοῦ κύματος) εἴτε διότι η τελειοποίησις τῶν πειραματικῶν ἀπειδόντων ἀπέδειξε ταύτας ἀλληθεῖς ὅπτες ενσέρχονται ίσις τὴν κατηγορίαν τῶν θετικῶν γνώσεων, τῶν αἰσθη-^{τῶν} δηλαδὴ γνώσεων, ὡς θὰ ἥδυντο νὰ ἐμμηνεύσῃ

ανείς την σημερινήν ἐκδοχήν του ἀνωτέρῳ δόρῳ π. χ.
Ο Νεύτων, μελετῶν τους νόμους τοῦ Κεπλέσου καὶ
φαρμόδων τοὺς κανόνας τῆς ἀναλύσεως, συμπεράνει
τι ταῦτα κινοῦνται ὡς ἐὰν εἴλκον ἄλληλα καὶ τούτων
ὅγον, τῶν μαζῶν καὶ κατ' ἀντίστροφον λόγον τῶν
επονεγμάτων τῶν ἀποτελεσμάτων.

τελογάνων των αποτάσεων.
Τὸ γεγονός ὅτι η ἔλξις αὕτη ὑφίσταται, ἀπετέλει
τεωρίαν ἐφ' ὃσον δὲν ἀπεδεικνύει πειραματικῶς ἀλη-
ῆτής (πτῶσις τῶν σωμάτων, μέτρησις τῆς ἐντάσεως
ἢ βαρύτητος. ἀκριβέστεραι ἀστρονομικαὶ μετρήσεις
.τ.λ.). Τούτου γενομένου ἐν γενικαῖς γραμμαῖς. ή
τεωρίᾳ τοῦ Νεύτωνος ἐστερεώθη πλέον πόδς τὸ πα-
ὸν καὶ κατετάχθη εἰς τὰ ἐκ των αἰσθήσεων ἡμῶν
νυστάτα, εἰς τὰς πειραματικὰς δηλαδὴ ἀληθείας.

νωσία, εἰς τις πειρωματικάς οηλαρή αληνείας.
Η ἔρευνα δὲν ἐτελέωσεν ὅμως ἐδώ ἀπ' ἐναντίας γένετο, ἔτι μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα καὶ δυσχερεότατη, ἵν δὲ νέαι θεωρίαι, ἀντα ἐξηγηθῆ ὁ τρόπος καὶ τὸ αὐτὸν ἔξ οὐν ἢ ἔλειπε συντελεῖται ἐπός ἀποστάσεως, ἐπάπαισιν νά ἀπασχολοῦν τοὺς σωρούς.

τέρω ποσὸν τῶν 2000 δραχμῶν. Χρειάζονται δῆμος ἀκόμη τούλαχιστον 1500 δραχμαί. Ἐπαναλαμβάνομεν τὴν ἔκκλησίν μας καὶ σήμερον μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅσοι δὲν ἐπρόσεξαν ἵσως τότε, θὰ σπεύσουν τώρα νὰ συντελέσουν εἰς τὴν περιόδου τοῦ ἔργου. Εἶνε καιρὸς ἡ πρωτεύουσα νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν ποιητὴν τοῦ *"Υμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* ὅτι γγωρίζει νὰ τιμῇ τὰ τέκνα ποὺ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐύχαριστως δημοσιεύομεν, εἰς τὴν εἰκόνα ἑκτὸς τοῦ κειμένου, νέον ἔργον τοῦ φίλου ζωγράφου κ. Γ. Ροΐλοδ, ὃ ὅποιος εὐφίσκεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν είναι δύσκολον νὰ ἰδῃ κανείς, ἀπὸ τὸ ἀντίγραφον αὐτὸ, τὸ χέρι ἐνὸς τῶν καλλιτέχνων μας καλλιτεχνῶν.

Ὑπὸ τῆς Σχολῆς τῶν Φυσικομαθηματικῶν ὀνομασθήη παμφήρει ὑφηγητῆς τῶν Ἀνωτέρων Μαθηματικῶν εἰς τὸ *"Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον* ὃ κ. Παναγ. Ζερβός, γνωστὸς εἰς τὸν μαθηματικὸν κόσμον τῆς Ἐνδρόπτης ἐκ σπουδαίων ἔργασιῶν του μερικαὶ τῶν ὅποιων ἔγειναν δεῖται καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ακαδημίας. Ο κ. Ζερβός είναι ἀδελφὸς τοῦ φίλου καὶ συνεργάτου μας κ. Τι. Ζερβοῦ.

Βαθύτατα συλλυπητήρια πρὸς τὸν ἀγαπητὸν συνεργάτην μας κ. Παῦλον Νικβάναν διὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του.

Ἐγράφη ὅτι πρόκειται νὰ ἴδουμενη πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Κανεὶς δὲν θὰ ἐργάζεται διὰ νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὴν ἔργασίαν του παρὰ μόνον, ἐὰν θέλῃ, διὰ νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῆς.

Ἡ πόλις θὰ ἴδουμενη ἐπὶ τῶν ἐρειπών τῆς Ἡρακλείας. Αἱ οἰνοδομαὶ θὰ κτισθοῦν ἀπόκλειστικῶς μὲ δωρικὸν ἢ ιωνικὸν φυθμόν. Ἡ νέα πόλις θὰ είνε τὴν κάθε νέας ἐφευρέσεως. Ο σιδηρόδρομος θὰ σταματᾷ 3 μίλια μακράν. "Ετσι ἡ ζωὴ θὰ είνε περισσότερον ἀληθινή, μακρόν ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὸν πυρετὸν τῆς σημερινῆς ζωῆς τῶν πόλεων. Πολλοὶ φιλόλογοι καὶ καλλιτέχναι ἀπεφάσισαν νὰ ἴδουσουν ἔκει ἐπαύλεις.

Εἰς τὸν *"Τύπον*

τοῦ Βόλου διαβάζομεν τὴν ἐπομένην συνταγὴν κατὰ τῆς φαλάκρας: Κάθε πρωῒ νὰ πλένετε τὸ κεφάλι μὲ σαποῦνι τῆς μιτογάδας καὶ κρύο νερὸ καὶ ἔπειτα νὰ τὸ σκουπίζετε καλά. Αὐτὸ νὰ γείνη ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας. "Ἐπειτα ἐπὶ ἀλλας τόσας ἡμέρας νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸ πλύσιμον μίαν καὶ δύο φορᾶς τὴν ἡμέραν μὲ κρύο νερὸ βέβαια. "Ἀποφεύγετε δύον δυνατὸν τὸ καπέλο καὶ ἐκθέτετε τὸ κεφάλι ἀφρόβως εἰς τὸν ἀέρα. Πάνει τὸ πέσμιον τῶν μάλλιων καὶ ἀρχίζουν γλιγώρα νὰ πυκνώνωνται.

Ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως θὰ γίνῃ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν δύοτῶν ἔθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων θὰ παρασταθῇ εἰς τὸ στάδιον ὁ Οἰδίποους Τύραννος τοῦ Σοφοκλέους μὲ μουσικὴν τοῦ Μπέλερμαν.

Ο συνταγματάρχης κ. Μπάλκ ἔγραψεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀγώνων ὅτι θὰ κάμη διάλεξιν περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Βορρᾶ, τῆς Σουηδίας καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν Σουηδῶν μὲ προβολάς διακοσίων φωτεινῶν εἰκόνων.

Ο Μπραντές, ὁ γνωστὸς κριτικός, ἀπάντη εἰς ἑκείνους ποὺ τὸν ἔρωτον τί πρέπει νὰ διαβάζουν: « Ὁ, τι σᾶς διασκεδάζει, διότι ἀντὴ είναι ἡ τροφὴ ποὺ σᾶς ταιριάζει καὶ ἀπὸ τὴν ὅποιαν θὰ ὀφεληθῆτε. Ἐκεῖνο τὸ δόπιον σᾶς ἀρέσει αὐτὸ καὶ θὰ συντείνῃ εἰς τὴν μόρφωσίν σας ».

Τὸ περιοδικὸν *"La Revue"* δημοσιεύει ἐν συνεχείᾳ γνώμας διαφόρων γάλλων συγγραφέων ἐπὶ τοῦ ζητήματος *"La morale sans Dieu"*.

Βίες τὸ Παρίσι, εἰς τὴν γωνίαν ποὺ σχηματίζει τὸ *"Γαλλικὸν Θέατρον"* ἐστήθη ὁ μαρμάρινος ἀνδριάς του Μυσσό. Καὶ τούτο χάρις εἰς τὴν γενναιότητα ἐνὸς ιδιώτου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἡ ὅποια είλε την συστηθῆ δέν είχε καταρρίψει νὰ εῦρῃ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὸν ποιητὴν τῶν *"Νυκτῶν"*. Τὸ ἔργον είναι τοῦ Μερσιέ. Ο Μυσσέ παρίσταται μελαγχολικός καὶ πλησίον του ἡ παρήγορος Μούσα.

Ταῦτοχρόνως εἰς τὸ Νεκρὸν θὰ στηθῇ ὁ ἀνδριάς τοῦ Μυσσοῦ. Ἐδῶ ὁ Μυσσέ θὰ ἥναι ὁ ζωηρός καὶ εὔθυμος νέος. Ο ἀνδριάς είνε ὅρθιος.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ο ΠΕΣΤΑΛΟΤΣΗΣ ὑπὸ Ι. Ε. Διαμαντοπούλου Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων, Ἀθῆναι 1906 Σχ. 16ον σελ. 87 λεπτά 40.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑ ΠΕΡΙ ΦΑΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Καποδιστρίου ὑπὸ Δημητρίου Χρ. Δουκάκη Τεύχος Α' Αθῆναι 1906 σχ. 16ον σελ. 80 δρ. 1.

ΕΛΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΜΑΤΑ. Ἀπάντησις εἰς Ι. Σβορῶνον ὑπὸ Δ. Φιλίου ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΠΛΑΤΩΝ ἐξ ἐρμηνείας καὶ διορθώσεως Σπ. Μωραΐτου. Τόμος Αος περιέχων Εἰσαγωγὴν, Ἀπολογίαν, Κοίτωνα, Γοργίαν. Ζωγράφειος *"Ελληνικὴ Βιβλιοθήκη"* ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

MISTRAL ET SON OEUVRE par Léopold Constans. Avignon. Roumanille fr. 3.50.

LA BASILIQUES CHRÉTIENNES. LES EGLISES BYZANTINES. LES EGLISES ROMANES. LES EGLISES GOTHIQUES par L. Bréhier Paris, Bloud, 4 vol fr. 2.40.

LA VOYAGE DE SPARTE par Maurice Barres. Paris, Juven fr. 3.50.

Διορθώσεις:

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Ιανουαρίου, σελὶς 228, στίχος τέταρτος ἀντὶ αὐτὴ νὰ διορθωθῇ αὐτός.